

Participace rodičů na přípravě dítěte na vstup do základní školy

Lucie Jelínková

Bakalářská práce
2022

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lucie Jelínková
Osobní číslo:	H200100
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Participace rodičů na přípravě dítěte na vstup do základní školy

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o školní připravenosti dítěte předškolního věku.

Vymezení terminologie a teoretických východisek týkajících se spoluúčasti rodičů v přípravě dítěte na vstup do základní školy.

Příprava metodiky výzkumné části, stanovení cílů výzkumu a výzkumných otázek.

Realizace kvalitativně orientovaného výzkumu prostřednictvím interview s rodiči dětí předškolního věku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace, vytvoření závěrů a doporučení pro praxi mateřských škol.

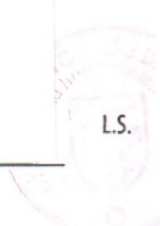
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Dockett, S., Griebel, W., & Perry, B. (2017). *Families and Transition to School*. Cham: Springer.
Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
Opravilová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.
Otevřelová, H. (2016). *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál.
Pohnětalová, Y. (2015). *Vztahy školy a rodiny: případové studie*. Hradec Králové: Gaudeamus.
Šmelová, E., Petrová, A., & Souralová, E. (2015). *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. lic. Renáta Matušů, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **11. října 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

L.S.

_____
Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

_____
prof. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použítou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 27.4. 2022

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce má teoreticko-empirický charakter a zabývá se problematikou participace rodičů na přípravě dítěte na vstup do základní školy. Teoretická část práce charakterizuje dítě předškolního věku a jeho vývoj před nástupem do základní školy, vymezuje pojmy školní zralost a připravenost, objasňuje proces přechodu na základní školu, zabývá se zápisem, odkladem povinné školní docházky a adaptací na školu. Dále tato část analyzuje roli rodiče, vztah školy a rodiny a jejich vzájemnou spolupráci. Empirická část práce představuje kvalitativně orientovaný výzkum, ve kterém je prostřednictvím polostrukturovaného interview s rodiči dětí předškolního věku zjišťováno, jak probíhá příprava dítěte na vstup do základní školy v rodinném prostředí.

Klíčová slova: vstup do základní školy, školní připravenost, role rodiče, spolupráce školy a rodiny

ABSTRACT

The bachelor thesis has a theoretical-empirical character and deals with the participation of parents in preparing a child to enter primary school. The theoretical part of the thesis characterizes the preschool child and his development before entering primary school, defines the concepts of school maturity and readiness, clarifies the process of transition to primary school, including enrolment, postponement of compulsory school attendance and adaptation to school. Furthermore, this part analyzes the role of parent, the relationship between school and family and cooperation between them. The empirical part of the thesis includes qualitatively oriented research, in which was by a semi-structured interview with parents of preschool children found out how the child is being prepared to enter primary school in a family environment.

Keywords: entrance to primary school, school readiness, parent role, cooperation between school and family

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. lic. Renátě Matušů, Ph.D. za odborné vedení, ochotu, cenné rady, velkou trpělivost a čas, který mi věnovala při tvorbě této práce. Dále děkuji všem participantům za jejich čas a ochotu zúčastnit se výzkumu a také mé rodině za velkou podporu během studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VSTUP DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	13
1.1 ZÁPIS DO PRVNÍ TŘÍDY	14
1.2 ADAPTACE NA ZÁKLADNÍ ŠKOLU.....	15
1.3 ODKLAD POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	15
2 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST	17
2.1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘED NÁSTUPEM DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	18
2.2 KRITÉRIA ŠKOLNÍ ZRALOSTI	22
3 RODINA JAKO ČINITEL ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOSTI DÍTĚTE	24
3.1 ROLE RODIČŮ	25
3.1.1 Role rodičů ve vztahu ke škole	25
3.2 SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	31
4.1 CÍLE VÝZKUMU, VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	31
4.2 METODA SBĚRU A ANALÝZY DAT	32
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	32
4.4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	33
5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	35
5.1 INTUITIVNĚ STRATEGICKY	37
5.1.1 Cíleně na potřeby	38
5.1.2 Včasně, průběžně, postupně	40
5.1.3 Cvičíme a procvičujeme.....	41
5.1.4 Využívání podpůrných faktorů	43
5.1.5 Sběratelství informací	45
5.2 PŘÍPRAVA JAKO ÚKOL ŠKOLSTVÍ	49
5.2.1 Postoj rodičů k přípravě	49
5.2.2 Pohled rodičů na přípravu v MŠ	51
5.2.3 Kvalita spolupráce na přípravě.....	54
6 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	58

6.1	LIMITY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	60
7	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	62
	ZÁVĚR	63
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
	SEZNAM OBRÁZKŮ	70
	SEZNAM TABULEK.....	71
	SEZNAM PŘÍLOH.....	72

ÚVOD

Vstup do základní školy je zlomovou situací i zátěžovým obdobím pro dítě i jeho rodinu. Příprava na vstup do základní školy by v ideálním případě měla probíhat za přítomnosti spolupráce školy a rodiny. To může pozitivně přispět nejen k dobrým výsledkům dítěte, ale také k dobrému průběhu adaptace dítěte v novém prostředí a vyhnutí se strachu ze samotného přechodu na základní školu. Dítě se musí sžít s novým prostředím i lidmi, s příchodem nové sociální role, nového režimu a nových autorit, které musí respektovat. Je nutné společnými silami dítě na školu dostatečně připravit a vstup do základní školy tak dítěti co nejvíc usnadnit a zpříjemnit. Proto, aby dítě bylo schopno zvládat režim a požadavky základní školy je potřeba, aby se zdravě vyvíjelo. Je tedy úkolem rodičů a mateřské školy poskytovat dítěti podnětné prostředí, díky kterému se jeho správný vývoj může uskutečnit.

Rodiče mají v životě dítěte nezastupitelnou a roli a také vliv na rozvoj osobnosti jejich potomků. Proto je jejich participace na procesu přípravy dítěte na vstup do základní školy velmi důležitá. V tomto ohledu je klíčové, zda rodiče svým dětem poskytují dostatečné množství podnětů, záleží na kvalitě komunikace v rodině, dostatečném věnování pozornosti dítěte, společně stráveném času nebo také zajištění stabilního rodinného prostředí. Důležitý je i pozitivní přístup rodičů ke škole. Je směrodatné, zda informace o škole poskytované dětem jsou kladné a zaměřují se na pozitivní aspekty.

První část práce je teoretická a má za cíl vymezit terminologii a teoretická východiska týkající se spoluúčasti rodičů v přípravě dítěte na vstup do základní školy. První kapitole teoretické části bakalářské práce věnujeme procesu vstupu dítěte do základní školy a podmínkám, které je nutné pro úspěšný vstup do základní školy splňovat. Dále zde popisujeme průběh procesu zápisu, adaptace na školu a odklad školní docházky. V druhé kapitole definujeme pojmy školní zralost a připravenost a analyzujeme kritéria školní zralosti. Třetí kapitola se zaměřuje na vztah školy a rodiny, jejich vzájemnou spolupráci, charakterizujeme v ní současnou rodinu s dítětem předškolního věku, analyzujeme roli rodičů k dětem i roli rodičů ve vztahu ke škole.

Na teoretickou část práce navazuje část praktická, jejímž obsahem je realizace kvalitativně orientovaného výzkumu. Ten má za cíl odhalit, jak probíhá příprava dítěte na vstup do základní školy v rodinném prostředí. Součástí obsahu empirické části je analýza dat, jejich

interpretace a doporučení pro praxi. Pro náš výzkum byla data získávána prostřednictvím polostrukturovaných interview s rodiči dětí předškolního věku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VSTUP DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Podle Šulové In Šulová, et al. (2014) za významný vývojový mezník psychosociálního vývoje dítěte můžeme pokládat vstup do základní školy. Období věku 5–7 let odborníci považují z pohledu vývoje dítěte za zlomové. Mění se tělesné proporce jedince i odolnost imunitního systému. Při nástupu do školy je nutná a žádoucí podpora rodiny i učitelů a jejich vzájemná spolupráce. Fungování těchto dvou složek je zásadní pro fungování dítěte v prostředí školy.

Nástup do školy pro dítě znamená především příchod různých změn a nové sociální role, role školáka. Je to pro každého jedince zátěžová situace, která má významný vliv na další rozvoj osobnosti a na následovné prožívání dětství. Dítě si musí zvyknout na nový režim, na to, že jeho čas strávený ve škole je strukturovaný, jeho potřeby nemůžou být bezprostředně uspokojovány, musí dodržovat jistá pravidla během vyučovacích hodin a také, že je hodnoceno podle svých výkonů. Musí plnit všechny zadané úkoly a naučit se spolupracovat s dětmi, které nejsou navzájem v přátelském vztahu. Šmelová, et al. (2012) konstatuje, že je nezbytné vyvarovat se přetěžování dítěte, které může způsobit negativní změny chování a poruchy učení.

Nástupem do školy se mění režim celé rodiny, a proto tento proces může být obtížný pro dítě i jeho rodiče. Dítěti se ve škole nemusí líbit, nebo může mít strach ze spolužáků či z učitele. V těchto situacích mohou děti nabýt dojmu, že jim rodiče nedovedou pomoci, nebo se naopak rodiče mohou snažit dětem pomoci tím, že tyto komplikace řeší za ně. Ani to však nemusí být přínosné a je potřeba prostřednictvím spolupráce školy a rodiny vždy najít nejlepší řešení pro každé dítě.

Pro úspěšný vstup do základní školy jsou určeny jisté podmínky, které by dítě mělo splňovat. Tyto podmínky jsou spojovány s pojmem školní zralost. Nástup do základní školy a adaptace dítěte jsou procesy náročné, a proto je nutné věnovat pozornost tomu, zda je dítě zralé a připravené. Pojem školní zralost je chápán v rovině fyziologické, do čehož patří fyzická vyspělost dítěte, také v rovině psychické a v neposlední řadě v rovině emocionální a sociální vyspělosti. Proto, aby dítě mohlo nastoupit do základní školy, musí se zúčastnit zápisu do první třídy.

1.1 Zápis do první třídy

Zápis do základní školy je povinností, kterou musí splnit zákonný zástupce každého dítěte. Otevřelová (2016) uvádí, že se dítě může zúčastnit více zápisů na různých školách. Výběr školy je na rodiči, který je povinen dostavit se na zápis spolu s dítětem. Povinností ředitele školy je určit místo a čas zápisu a následně rozhodnout o přijetí dítěte k základnímu vzdělávání. Toto rozhodnutí musí být v souladu s § 36 školského zákona. Ve spojitosti se vstupem do základní školy Svobodová (2016) zmiňuje pojmy školní zralost a připravenost. Škola je povinna informovat rodiče o možnosti odkladu a podání žádosti na odklad zákonným zástupcem. Této žádosti je vyhověno v případě, že dítě není v šesti letech věku přiměřeně fyzicky či psychicky vyspělé.

I přesto, že se v praxi můžeme setkat s rozdílným průběhem zápisu v každé škole, společným záměrem zůstává ověřování školní zralosti a připravenosti. Ověřování školní zralosti a připravenosti není stanoveno zákonem, a proto je na každé škole, jaký styl a přístup k zápisu zvolí. Podle Svobodové (2016) může být zápis vedený hravou formou, nebo se naopak může jednat o náročný testovací proces dítěte. Šulová In Šulová, et al. (2014) podotýká, že přechod mezi mateřskou a základní školou je jediný přechod mezi vzdělávacími stupni, který nemá striktně dané formální zakotvení. Školy mají právo určovat si vlastní kritéria zápisu, musí však dodržovat obecné zásady. Jednou z nich je zásada rovného přístupu, a proto na každé škole musí zápis probíhat tak, aby žádné dítě nebylo diskriminováno ani upřednostňováno.

Svobodová (2016) ve svém výzkumu uvádí kritéria zápisu konkrétních základních škol, podle kterých ředitel rozhoduje o přijetí či nepřijetí žáka. Jedním z nich je například podmínka trvalého bydliště ve spádové oblasti základní školy. Dále přihlížení na výkon dítěte u zápisu, na to, zda má dítě již v konkrétní základní škole sourozence, na pořadí, v jakém byla přihláška přijata, nebo zda dítě dovršilo 6 let věku. Vzápětí dodává, že některé podmínky konkrétní základních škol jsou sporné z hlediska školského zákona. Například ohled na pořadí podání přihlášky nesplňuje pravidlo zásady rovného a spravedlivého přístupu. Nebo také proto, že zákonný zástupce má právo přihlásit dítě do základní školy před dovršením 6 let věku za předpokladu, že jedinec splňuje podmínku dostatečné školní zralosti a připravenosti a má potvrzení z poradenského zařízení i od pediatra.

1.2 Adaptace na základní školu

Po úspěšném vstupu do základní školy dítě prochází procesem adaptace. Opravilová (2016) uvádí, že na adaptační proces mají zásadní vliv rodiče, učitelé, spolužáci i povahové rysy jedince. Je směrodatné, jakým způsobem rodiče o škole s dítětem mluví, zda má dítě již na základní škole sourozence a pokud ano, jak se mu tam daří. Pokud rodiče o škole mluví pozitivně a dítě na přechod do základní školy připravují postupně a s předstihem, může to adaptační proces významně ulehčit. Dítě si mimo zvykání na novou sociální roli musí zvyknout i na nové lidi, prostředí a režim základní školy. Podle Šulové & Tomanové in Šulová, et al. (2014) je vhodné připravovat dítě na režim školáka už o prázdninách před začátkem školního roku. Důležitý je také průběh prvního školního dne, kterého by se v nejlepším případě měly účastnit všechny děti. Učitelé by měli brát v potaz náročnost přechodu do základní školy pro dítě a měli by tomu v začátcích uzpůsobovat režim dne. Je žádoucí, aby v čase po skončení školy rodiče zavedli dětem stálý režim a nechali je po příchodu domů odpočinout. Také čas věnovaný domácím úkolům a přípravě na další den by měl by měl probíhat v pravidelném režimu. Adaptaci na základní školu také ulehčuje vedení dítěte k samostatnosti, navozování příjemné atmosféry ve třídě a individuální přístup ke každému jedinci.

1.3 Odklad povinné školní docházky

Podle Majerčíkové (2017) rodiče i učitelé očekávají od předškolního vzdělávání, tedy od mateřské školy, zejména přípravu dětí na vstup do základní školy. Pro vstup do základní školy je potřeba splňovat dané podmínky, konkrétně věk a rozvojové požadavky přiměřené věku dítěte. Odklad povinné školní docházky je udělen za situace, kdy podmínky pro vstup do základní školy dítě nesplňuje. Pro udělení odkladu musí rodiče podat písemnou žádost řediteli základní školy, který na základě doložené dokumentace o posouzení poradenským zařízením, nebo lékařem odklad schválí. I přesto, že hlavní roli v otázce odkladu mají rodiče, za pozorovatele a posuzovatele považujeme také učitelé mateřské i základní školy, psychology a pediatry.

Pro téma odkladu povinné školní docházky jsou důležité pojmy školní zralost a připravenost. Majerčíková (2017) dále podotýká, že odklad povinné školní docházky může být jak způsob řešení problému, tak také příčinou vzniku problému nového. V případě, že se během prvního roku na základní škole žák jeví jako tělesně či duševně nevyspělý k plnění školní docházky, je možné odklad školní docházky udělit dodatečně. Odklad povinné školní docházky bývá

zpravidla o jeden rok. V případě, že je odklad povinné školní docházky pro dítě vhodně zvolený, má pak možnost dozrát a vyvarovat se tak stresu a přetěžování z příliš vysokých školních požadavků. (Opravilová, 2016) V případě, že dítě odklad dostane, následující rok musí rodič dítě znovu přihlásit k plnění školní docházky, přičemž má možnost zvolit jinou školu než rok předešlý. (Šporclová & Šulová In Šulová, et al., 2014)

V prostředí mateřské školy je právě učitelka první osobou, která má možnost zpozorovat jakékoliv problémy při přechodu dítěte do základní školy. Kompetence učitelky umožňují na tyto problémy rodiče upozornit. Informace poskytnuté učitelkou mohou mít zásadní vliv na rozhodnutí rodičů o odkladu školní docházky. Názor učitelky může být pro rodiče validní zejména proto, že v mateřské škole je dítě sledováno dlouhodobě, učitelka má možnost porovnat jedince s ostatními dětmi ve třídě a ví, co obnáší způsobilost pro vstup do základní školy. (Otevřelová, 2016)

V této kapitole jsme se dozvěděli, že proces vstupu do základní školy s sebou přináší spoustu změn v životě dítěte i jeho rodiny. Jiný režim i prostředí, nové požadavky i očekávání. Na to vše se musí dítě adaptovat. Před nástupem do základní školy je nutné, zúčastnit zápisu do první třídy. Pro úspěšný vstup do základní školy musí dítě splňovat jisté požadavky. Aby je dítě bylo schopno zvládat, je potřeba, aby bylo na školu zralé a připravené. V následující kapitole se školní zralostí i připraveností blíže zabýváme.

2 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST

Školní zralost souvisí více se somatickými dispozicemi a zralostí centrální nervové soustavy, zatímco školní připravenost souvisí se sociální, pracovní a emocionální dovedností. Otevřelová (2016) zmiňuje pojem školní připravenost ve spojitosti s vlivem výchovy a působení vnějšího prostředí na dítě. Kořátková (2014) charakterizuje školní připravenost jako „stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání.“ Z pohledu učitelů hovoříme především o připravenosti, na kterou mají značný vliv a s jejímiž projevy mohou být konfrontováni. Pokud se dítě jeví nezralé či nepřipravené v některých z výše uvedených oblastí, dostává odklad povinné školní docházky. „Dnes vnímáme kompetenci dítěte předškolního věku nastoupit a obstát v ZŠ jako způsobilost vznikající v synergii: biopsychosociálních dispozic a projevů dítěte; jeho rodinného zázemí především v osobě rodičů a jejich ambicí a očekávání; dosahu a intenzity působení mateřské školy; nároků základní školy, reprezentovaných zejména učitelkou na začátku školní docházky.“ (Majerčíková, 2017, s. 4)

U dětí předškolního věku můžeme pozorovat značné rozdíly v rychlosti rozvoje tělesné stránky i zrání jednotlivých oblastí psychiky. Tyto rozdíly spatřujeme jak mezi všemi dětmi navzájem, tak i mezi chlapci a dívkami. Díky tomu, že je vývoj každého jedince individuální a má různou dynamiku, můžeme hovořit o vývojové nerovnoměrnosti. Proto lze říct, že jedinci stejného věku jsou rozvinuti rozdílně jak po stránce fyzické, tak psychické. U některých se mohou projevovat příznaky školní nezralosti při procesu výuky čtení, psaní a počítání, dále prostřednictvím špatné schopnosti soustředění, problémy spojené se zrakovým a sluchovým vnímáním, problémy s komunikací a spoluprací v rámci kolektivu, rychlou únavou, problémy se sebekontrolou, nebo velkou fixací na rodinné prostředí. Za situace, kdy nezralé dítě nastoupí do základní školy, následuje přetěžování a vystavování dlouhodobému stresu, neboť školské nároky není schopno splňovat. V případě, že se během prvního roku na základní škole žák jeví jako tělesně či duševně nevyspělý k plnění školní docházky, je možné odklad školní docházky udělit dodatečně. (Šporelová & Šulová In Šulová, et al., 2014)

2.1 Charakteristika dítěte před nástupem do základní školy

Problematika školní zralosti a připravenosti je úzce spjata s vývojem osobnosti dítěte. V této souvislosti bychom rádi představili významné změny, kterými dítě před nástupem do školy prochází.

Autoři vývojově psychologických publikací považují předškolní období za dobu od 3. až 6. roku věku dítěte. Tato etapa je často nazývána obdobím hry. Zejména proto, že dítě svou aktivitu projevuje skrze hru a herní činnost. Hra je jednou ze základních potřeb dítěte, je zásadní pro proces socializace, vyvíjí a mění se v závislosti na motorickém i kognitivním rozvoji jedince. Podle Šmelové, et al. (2012) je hra výchovným prostředkem a má vliv na vývoj osobnosti dítěte. Může být motivací i prostředkem k učení. Jedinec by v tomto věku měl mít dostatečný prostor hrát si spontánně a dostatečně často. Šulová (2019) uvádí typy herních činností, které u dětí předškolního věku můžeme zpozorovat. První z nich jsou hry nepodmíněně reflexivní. Pod tuto kategorii řadíme hry experimentační, lokomoční, lovecké, agresivní a obranné, či sběratelské. Může se jednat například o hru na honěnou, na schovávanou, pobíhání, škádlení, sbírání předmětů apod. Další kategorií jsou hry senzomotorické, do kterých spadají hry zrakové, sluchové, motorické, dotykové a haptivní. Jako příklad můžeme uvést poznávání předmětů po hmatu, lechtání, házení, lezení, hudební hry, nebo také hru na zrcadla. Třetím typem herních činností jsou hry intelektuální, do kterých můžeme zařadit hry funkční, námětové, napodobivé, fantastické, konstruktivní, kombinační, hlavolamové a skládací. Čtvrtým a posledním typem jsou hry kolektivní, které zahrnují hry soutěživé, pospolité, rodinné a stolní. Šmelová, et al. (2012) rozděluje typy her podle toho, co u jedince rozvíjejí. Uvádí hry tematické, které rozvíjejí především fantazii dítěte, hry pohybové, které pomáhají rozvíjet pohybové schopnosti a dále hry konstrukční, které rozvíjejí tvořivost, myšlení a vytrvalost dítěte. K tomuto rozdělení je nutné podotknout, že každá hra rozvíjí zároveň několik oblastí najednou. Před vstupem do základní školy dítě začíná rozlišovat práci a hru, začínají se tvořit první pracovní návyky a je vhodné hru používat jako motivační prostředek k činnosti.

Období předškolního věku ukončuje nástup do školy základní. (Thorová, 2015) Před samotným nástupem do základní školy dochází u dítěte k mnohým vývojovým změnám, díky kterým se může stát zralé pro plnění povinné školní docházky. Dítě se rozvíjí po stránce kognitivní, tělesné i emocionálně sociální. V následujících kapitolách se budeme těmto třem oblastem vývoje dále zabývat.

Tělesný a motorický vývoj

Dítěti se prodlužují končetiny, proporce mezi hlavou a tělem se stávají souměrnější, nadále probíhá osifikace kostí, vyvíjí se mozek, dítě je schopno vykonávat různé sportovní aktivity, zvládá sebeobsluhu, například oblékání, hygienu, skládání oblečení nebo vázání tkaniček. (Šulová In Šulová, et al., 2014) Šulová (2019) dodává, že díky vysoké míře fyzické aktivity dochází k postupnému zdokonalování hrubé motoriky a koordinace pohybů, k automatizaci chůze v terénu i po schodech, skákání či běhání. Vyhraňuje se lateralita, rozvíjí se jemná motorika, která souvisí s dokončením osifikace zápěstních kůstek. To hraje významnou roli v rozvoji kresby. Dítě začíná spontánním čmáráním a později získává schopnost napodobit různé tvary a malovat postavu člověka. Z počátku předškolního období je pro dítě v rámci kresby typické vyobrazení lidské postavy jako hlavonožce. (Thorová, 2015)

Kognitivní vývoj

V předškolním období se intenzivně rozvíjí kognitivní funkce, jako je vnímání, představivost, paměť, pozornost, myšlení, řeč nebo zraková a sluchová diferenciacce. Šmelová, et al. (2012) podotýká, že pozornost má velký vliv na průběh všech výše zmíněných procesů.

- **Paměť a pozornost**

Díky procesům paměti si dokáže jedinec uchovávat životní zkušenosti o sobě i okolí. Procesy paměti můžeme rozdělit do tří fází: přijetí informace, uchování v paměti a vybavení z paměti. (Šmelová, et al., 2018) V předškolním věku je paměť převážně bezděčná, mechanická, krátkodobá a konkrétní. Proto dítě předškolního věku snadno přijímá nové informace bez většího úsilí. Záměrná a dlouhodobá paměť nastupuje okolo pátého roku, ovšem i v předešlých letech si dítě dokáže dlouhodobě zapamatovat situace, které jsou v jeho očích zásadní. Pozornost dělíme na bezděčnou a záměrnou. V předškolním období ji ve vysoké míře ovlivňují emoce, postupem času se dítě dokáže delší čas soustředit a postupně se vyvíjí pozornost záměrná. (Šulová In Šulová, et al., 2014)

- **Představivost**

Stále převládá fantazijní přístup, kdy fantazie vede nad logickými fakty a pestré představy jsou pro dítě důležité pro pochopení těžko přijatelné skutečnosti. Šmelová, et al. (2012) rozděluje představy na představy paměťové a představy fantazijní. Představy paměťové vychází z našich prožitků, z naší minulosti, z našich vzpomínek. Představy fantazijní mohou

být úplně nově vytvořenými obrazy, nebo mohou být spojením nově vytvořených obrazů ve spojitosti s našimi zážitky. Představy tedy můžeme charakterizovat jako obrazy objektů a jevů, které momentálně nepůsobí na naše smysly (momentálně je nevnímáme), které jsme prožili v minulosti, nebo obrazy objektů a jevů, které jsme doposud nikdy neviděli ani neprožili. Představivost dítě využívá například při reprodukci děje příběhů, popisu situace a námětových hrách. Během předškolního období dítě často nerozlišuje představu od skutečnosti.

- **Vnímání**

Prostřednictvím procesu vnímání přijímáme informace o okolním světě. To nám dovoluje s okolím komunikovat. (Šulová In Šulová, et al., 2014) Dítě předškolního věku vnímá celek jako souhrn jednotlivých částí, prostor a čas zatím vnímá nepřesně, avšak zná a orientuje se v blízkém okolí svého domova. Správný rozvoj zrakové a sluchové diferenciacce je klíčový pro proces analýzy a syntézy při čtení a psaní, který dítě aplikuje v pozdějších letech. Dozrává zrakové vnímání, dítěti se zlepšuje vidění na blízkou vzdálenost, dokáže vnímat detaily a dále je rozlišovat, určovat tvary, barvy předmětů. Správný rozvoj těchto procesů je důležitý pro rozlišování písmen, což je nutný předpoklad pro proces čtení. Díky postupnému rozvoji sluchového vnímání dítě zvládá vnímat slova, hlásky a slabiky. (Šulová, 2019)

- **Myšlení**

Mezi třetím až šestým rokem dochází k uzavírání fáze symbolického, předpojmového myšlení. Na konci této fáze je dítě schopno fiktivní hry, nápodoby, užívání řeči a kreslených znaků a symbolů. V období mezi 3–8 lety se u dítěte rozvíjí názorné intuitivní myšlení. Toto myšlení se pojí k předoperačnímu stadiu. Jeho myšlenky souvisí s tím, na co v daném momentu nazírá. Postupně dochází k zobecnování vnímání individuálních předmětů a uvažování v celostních pojmech. Myšlení dítěte předškolního věku je prelogické, vázané na vnímané nebo představované a také na jeho činnosti. To znamená, že nepostupuje podle logických operací, jeho mentální pochody jsou nezvratné a jsou zaměřeny na jeho perceptivní činnost. Doposud převládá egocentrismus, dítě je centrem vlastního světa představ a vše se pojí k jeho momentálním pocitům a činnostem. Thorová (2015) uvádí, že je dítě v předškolním období schopno kategorizace objektů dle různých kritérií. Šulová (2019) předkládá, že pro myšlení během tohoto období je také charakteristický antropomorfismus neboli tendence polidšťovat předměty, prezentismus neboli chápání všeho ve vztahu k přítomnosti a synkretismus neboli shlukování nelogických znaků.

Prostředek pro sdělování myšlenek, je řeč. Tyto myšlenky si jedinec vytváří prostřednictvím myšlenkových operací. Před vstupem do školy jsou myšlenkové operace vyvinuté natolik, že je dítě schopno analýzy a syntézy i třídění a srovnávání. Zároveň se také rozvíjí schopnost zobecňování a pojmové myšlení.

- **Řeč**

V rámci vývoje řeči dochází k rozšiřování slovní zásoby, osvojování gramatických pravidel a ke zkvalitňování řečových dovedností. Podle Thorové (2015) se slovní zásoba dítěte v průběhu předškolního vzdělávání pětinasobně rozšíří. Řeč je prostředkem k dorozumívání a je důležitá pro proces sociální integrace dítěte do skupiny. Díky rozvoji řeči si jedinec osvojuje nové poznatky, získává nové zkušenosti a je schopno vyjadřovat své pocity a potřeby. Šmelová, et al. (2012) uvádí, že na počátku předškolního období řeč zaostává za myšlením a počínaje druhou polovinou předškolního období řeč myšlení předbíhá. Pro podmínky základní školy je nutné, aby dítě bylo schopno mluvit ve větách a jednodušších souvětích, aby nedělalo chyby ve větné stavbě, aby zvládalo vést konverzaci s učiteli i spolužáky a nemělo špatnou výslovnost.

Emocionální a sociální vývoj

Dítě má své potřeby, které je nutné uspokojovat. Jedná se o potřebu pocitu jistoty, stability, bezpečí, sociálního kontaktu, seberealizace a emancipace nebo také o potřebu být aktivní. Jedinec se v období předškolního věku dokáže vyrovnat s přechodným stresem, pokud jsou však dlouhodobě zanedbávány jeho základní potřeby, mohou se u něj začít objevovat změny v chování, agrese vůči sobě i okolí, potřeba na sebe upozornit apod. (Šulová In Šulová, et al., 2014) Před vstupem do školy dochází k rozvoji citových projevů. Dítě prožívá různé situace velmi intenzivně, zároveň však krátkodobě a proměnlivě. Své citové projevy se učí ovládat, učí se rozpoznávat emoce, začíná být sebekritické, vytváří si sebecit, sebevědomí a pocit vlastní identity. S ostatními vrstevníky se učí spolupracovat, soucítit a soupeřit. Rozvoj sociálních vztahů a emocí je spojen s morálně etickým vývojem dítěte předškolního věku. Hlavní roli při formování morálního citění a vštěpování etických principů dítěte má dospělý. V rámci socializace dochází k osvojování sociálních rolí, k čemuž dochází v rodině i mimo ni. Pro dítě mají čím dál větší význam vrstevníci, které potřebuje ke svým hrám a se kterými si má možnost zkusit různé sociální role. Dále se díky kontaktu s vrstevníky učí vnímat situace z pohledu druhé osoby a tento kontakt je velmi důležitý i pro proces decentrace. (Šulová, 2019)

2.2 Kritéria školní zralosti

Šporclová & Šulová In Šulová, et al. (2014) uvádí, že dítě zralé na školu je dostatečně vyspělé pro školní požadavky v oblasti biologické, sociální a psychické. Do biologické zralosti řadí zdravotní stav, fyzickou zdatnost a vzrůst jedince, ke zralosti sociální pak přiřazuje schopnost komunikovat s ostatními dětmi, schopnost odloučit se od rodiny a schopnost vnímat učitele jako autoritu. Jako poslední uvádí zralost psychickou, do níž zahrnuje zralost kognitivní i řečové a komunikační dovednosti. Šmelová, et al. (2012, s. 73) charakterizuje školní zralost „*jako takový stupeň vývoje tělesných a duševních schopností a dovedností dítěte, který je nutným předpokladem úspěšného zvládnutí školních požadavků.*” (Šmelová, et al. 2012, s. 73) Thorová (2015) zdůrazňuje, že nároky kladené na dítě musí být úměrné jeho věku a dítě nesmí být přetěžováno.

První složkou školní zralosti je zralost tělesná. Ta je spojena s genetikou, zdravotním stavem dítěte, rychlostí vývoje jedince nebo životním stylem rodiny. Důležitým článkem je zrání centrální nervové soustavy, jenž je nezbytným procesem pro správnou funkci smyslů, rozvoj pohybové koordinace a jemné a hrubé motoriky. V období předškolního věku, konkrétně před vstupem do základní školy, dítě rychle roste do výšky, přibírá na váze, mění se jeho tělesné proporce, prodlužují se končetiny. Šmelová, et al. (2012) tuto fázi nazývá první strukturální přeměnou a konstatuje, že je žádoucí, aby byla dokončena před nástupem do základní školy. Přiměřená fyzická zralost je nutná pro správnou funkci organismu, imunitního systému a vnitřních orgánů. Přiměřené zrání centrální nervové soustavy a kooperace pravé a levé hemisféry mozku je nezbytný předpoklad pro správný proces učení. Dále je nutná přiměřená úroveň pohybové a senzomotorické koordinace, vyspělost jemné a hrubé motoriky a zvládnutí sebeobsluhy. Všechny tyto složky jsou klíčové například pro schopnost čtení a psaní, kreslení a zvládnutí tělovýchovných cviků. (Bednářová & Šmardová, 2011)

Další složkou je kognitivní zralost, na kterou má jednoznačný vliv rodinné prostředí, výchova, vrozené dispozice a dosavadní průběh vývoje dítěte. Nejdůležitějším prvkem pro rozvoj kognitivních funkcí je pro dítě podnětné prostředí. Nejvíce podnětů by mělo každé dítě přijímat od svých rodičů. Podle Kořátkové (2014) je v tomto ohledu důležitá i docházka do mateřské školy. Při přechodu na základní školu se v rámci posuzování kognitivní zralosti sleduje, zda dítě zvládá vnímat a rozpoznávat detaily, různé tvary nezávisle na jejich umístění či pozadí, zda celek vnímá jako souhrn detailů, které mezi sebou mají určité vztahy,

zda zvládá vnímat pořadí, délky samohlásek, uplatňovat zkušenosti, vizuální i sluchovou analýzu a syntézu, zda si je schopno záměrně pamatovat a jestli je vývoj řeči přiměřený jeho věku. Před vstupem do základní školy se zrakové vnímání postupem času stává dozrálé pro proces čtení a psaní. Díky dozrávání zrakové diferenciaci je dítě schopno rozlišovat jednotlivá písmena i ty velmi se sobě podobající. Nutností je, aby dítě opustilo stádium prelogického myšlení a přešlo ke konkrétním logickým operacím, aby bylo schopné úmyslné pozornosti a záměrného zapamatování, konverzace ve větách a jednoduchých souvětích. Vypělost řeči souvisí také s výslovností. U mnohých dětí se při vstupu do základní školy setkáváme s různými vadami výslovnosti. V těchto případech je pak nutná logopedická péče. Šmelová, et al. (2012) uvádí, že slovní zásobu šestiletého dítěte tvoří 3-4 tisíce slov. Přiměřená úroveň řečových schopností je zásadní pro adaptaci dítěte na novou roli žáka základní školy. V rámci kresby se dítě dokáže zaměřit na detaily, na realistickou podobu a umí napodobit geometrické tvary. (Šulová In Šulová, et al., 2014)

Proto, aby dítě mohlo nastoupit do základní školy, musí splňovat jistou úroveň emoční zdatnosti a stability. Tady hovoříme o jisté emocionální a sociální zralosti. Nutná je schopnost potlačit své momentální potřeby, ochota plnit své povinnosti během vyučování a schopnost odloučit se na nějakou dobu od rodiny. (Otevřelová, 2016) V prostředí základní školy dítě nabývá základy pro budoucí společenské uplatnění. Je důležité brát v potaz zatím omezenou schopnost sebekontroly a vlastní zodpovědnosti. V rámci oblasti emoční a sociální zralosti pozorujeme, zda se dítě dokáže bezproblémově začlenit do skupiny vrstevníků a zda s nimi dokáže spolupracovat, zda bere učitele jako autoritu, zda se zvládá adaptovat na novou roli žáka i spolužáka a také na režim i prostředí základní školy. Pokud tyto věci jedinec zvládá, můžeme říct, že je emocionálně a sociálně zralý na nástup do základní školy. (Šmelová, et al. 2012)

V této kapitole jsme si uvedli, že před nástupem do školy dochází k významným změnám ve vývoji osobnosti dítěte. Intenzivně se rozvíjí tělesná a emocionální stránka i kognitivní funkce. Jak jsme se také dozvěděli, školní připravenost je spojena s vlivem výchovy a působením vnějšího prostředí na dítě. Rodina i škola mají být podnětnými prostředími, které podporují dítě ve vývoji po všech stránkách. Příprava dítěte na vstup do základní školy by měla probíhat za spolupráce obou stran. Ve třetí kapitole se blíže zaměříme na vztah školy a rodiny a jejich vzájemné spolupráci, na roli rodiče ve vztahu k dítěti i ke škole, přibližujeme očekávání rodičů od mateřských škol a popisujeme, jak participace rodičů ovlivňuje přípravu dítěte na vstup do základní školy.

3 RODINA JAKO ČINITEL ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOSTI DÍTĚTE

Majerčíková (2011) charakterizuje rodinu jako základní jednotku společnosti, která zabezpečuje jisté funkce. V rámci jejího vztahu ke škole se přemýšlí o způsobech a možnostech jejího zapojení do dění školy. Poznáním současné rodiny se myslí poznání její funkce, struktury, pochopení vztahů v této struktuře a pochopení různých rodinných podob. Tyto podoby dostaly jméno podle období společenského vývoje, ke kterému se vztahovaly. V tomto případě je to rodina tradiční, moderní a postmoderní. Názory na současnou společnost se u autorů velmi liší, někteří ji označují za společnost moderní, jiní za společnost postmoderní. I dnes je možné najít v současných podmínkách tradiční rodinu. Jejimi základními prvky jsou manželský svazek, patriarchální charakter a podřazenost dětí vůči rodičům.

Narození dítěte do rodiny způsobuje velké změny v životě člověka, mění se jeho sociální postavení ve společnosti, z partnerů se stávají rodiče. Dítě zásadně mění dosavadní způsob žití jeho rodičů, mění se i vztah partnerů, jelikož dítě se stává hlavním objektem pozornosti a lásky. Rodičovství (mateřství i otcovství) je pro většinu lidí jakýmsi naplněním, cíl jejich života. V dnešní době může rodičovství znamenat také jistou ekonomickou zátěž, omezení možností profesního uplatnění matky, nebo změnu v navazování sociálních kontaktů. (Majerčíková, 2012)

V rámci rodinného života můžeme mluvit o rodinném cyklu, jelikož ten není stálý, ale mění a vyvíjí se s časem. (Gabura, 2012) Rodinný cyklus má 6 fází. Prvním krokem je svatební svazek, dále narození prvního a posledního dítěte, opuštění domova prvního a následně i posledního dítěte. Poslední šestá fáze začíná smrtí jednoho z partnerů. Rodina s dítětem předškolního věku je označována jako etapa rodiny s nejstarším dítětem do šestého roku věku. Tato etapa je specifická tím, že se v životě mladých rodičů doladuje profesní život, mohou mít problémy s materiálním zajištěním, zabezpečením domácnosti, vyvíjí se manželské soužití apod. Současná doba přinesla i snižování porodnosti, počet manželství a rozvodů, zvyšování věku prvorodiček, zvyšování věku vstupu do manželství, větší počet narozených dětí mimo manželství, nebo zvyšování počtu matek, které samy vychovávají dítě. Změnily se také rodinné vztahy a struktury. Patriarchální princip rodinných vztahů se proměnil v rovnoprávné. Zároveň se v současné rodině změnil i charakter vztahů mezi partnery i rodiči s dětmi. Žena nyní nemá pouze za úkol postarat se o rodinu v domácnosti, ale do popředí se dostává i kariévní dráha, která má pro ni stejnou hodnotu jako pro muže.

(Majerčíková, 2012) Podle Možného (2002) antikoncepce změnila reprodukční systém partnerů v našich podmínkách.

Škrabánková definuje rodinné prostředí „*jako prostředí tvořené společenstvím osob spjatých manželstvím nebo pokrevním příbuzenstvím.*“ (Škrabánková, 2004, s. 1) V současnosti je časté, že rodinné prostředí je tvořeno i lidmi, kteří spolu vychovávají děti a nejsou v manželském svazku. Toto prostředí je bráno za nejvýraznější vliv formující vývoj dítěte.

3.1 Role rodičů

Rodiče zastávají zásadní roli v životě dítěte. Díky rodičům se jako děti učíme jazyku, tvoříme si vlastní hodnoty, rodiče jsou pro nás vzorem, ovlivňují naše chování. (Mendecka, 2005) V rodinách si děti osvojují vědomosti, postoje a znalosti, které dále mohou využít ve školním prostředí. To, co se odehrává v rodině, se následně projevuje na úspěšnosti dítěte ve škole. Pospíšilová (2011) uvádí, že čím vzdělanější jsou rodiče, tím vzdělanější budou pravděpodobně jejich děti. Úroveň vzdělání, kterou dosáhli rodiče dětí souvisí se socioekonomickým statusem rodiny, a tedy děti s vyšším socioekonomickým statusem rodiny mají vyšší studijní předpoklady než děti s nižším socioekonomickým statusem rodiny. Komunikace mezi rodiči a dětmi je bezpochyby velmi důležitá a je chápána jako důkaz toho, že mají rodiče o děti zájem. Skrze rozhovory mohou děti porozumět svým pocitům a zkušenostem. (Smetáčková, 2011)

Rodiče se z partnerů stávají s příchodem prvního dítěte. K roli ženy, partnerky, manželky se přidává role matky. K roli muže, partnera, manžela se přidává role otce. (Gabura, 2012) Podle Šulové (2019) „*je pochopitelná tendence vytvářet dítěti v jeho raném vývoji pokud možno přirozené, normální životní podmínky, mezi které patří spontánní a přirozený kontakt s oběma rodiči.*“ (Šulová, 2019, s. 137) Dále uvádí, že role otce nespočívá pouze v pomoci při péči o dítě, ale že je velmi zásadní a důležitá pro vývoj dítěte.

3.1.1 Role rodičů ve vztahu ke škole

Hlavní slovo ve výchově dětí mají rodiče, to znamená, že škola nenahrazuje roli rodičů a zároveň neomezuje jejich zodpovědnost. „*Rodičovská zodpovědnost je vymezena jako souhrn práv a povinností zahrnující péči o zdraví dítěte, o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a to bez ohledu na to, zda v dané chvíli mají nad dítětem bezprostřední dohled.*“ (Pohnětalová, 2015, s. 20) Rodiče mají za úkol chránit zájmy dítěte a umravňovat jeho jednání. Osoby oprávněné rozhodovat za nezletilého jedince jsou označeni jako zákonní

zástupci. Ti jsou zodpovědní za účast dítěte povinné školní docházky, což zahrnuje i povinnost přihlášení dítěte k zápisu k povinné školní docházce, dohled na plnění školní docházky, na náležitě vzdělávání a omlouvání nepřítomnosti dítěte ve škole.

Rabušicová, et al. (2004) představuje čtyři podoby rolí, které mohou rodiče ve vztahu ke škole mít:

1. role klientská – rodiče jako klienti roli rodičů.

- rodiče jsou odborníci na výchovu svých dětí, a proto vědí co od školy požadovat a zároveň učitelé jsou odborníky ve své práci a ví, jak o své klienty pečovat

2. role partnerská – rodiče jako partneři

- jedná se o rovnoprávný vztah, kdy škola a rodiče jednají v zájmu rozvoje dítěte

3. role občanská – rodiče jako občané

- jedná se o „vztah, mezi občany a státními institucemi, přičemž rodiče jako občané uplatňují svá práva a své odpovědnosti vůči školám” (Rabušicová et al., 2004, s. 37)

4. role rodiče jako problém

- v tomto případě rodiče komunikují se školou minimálně, nebo vůbec a neprojevují zájem o vzdělávání a výchovu svého dítěte a jeho rozvoj

Jelikož vstup na základní školu pro dítě znamená mnoho změn, rodiče by se při tomto procesu měli aktivně snažit dítě na nově přicházející změny připravit a ulehčit mu tak proces adaptace. Participace rodičů na přípravě dítěte pozitivně působí na přístup dítěte ke škole a podporuje jeho motivaci k učení. Důležitý je dohled na každodenní aktivity dítěte i asistence rodičů u vypracovávání úkolů, díky čemuž mohou sledovat jeho pokroky a podporovat školní připravenost. (Besi & Sakellariou, 2019)

3.2 Spolupráce školy a rodiny

Jak uvádí Majerčíková (2011), rodina a rodiče se v čím dál větší míře stávají aktivními v rámci činnosti školy a větší je i snaha o rozvíjení vztahu školy a rodiny. Tento jev nastává

jako důsledek změn, kterými prošla naše společnost, tudíž i rodina a škola, za posledních 20 let. Dříve vztah školy a rodiny spočíval v jednotvárné formální spolupráci, k osobním kontaktům pak docházelo zejména při výchovně-vzdělávacích problémech dítěte. Pro dobrý vztah mezi školou a rodinou je nutná důvěra, ochota komunikovat a vzájemně si porozumět. Tento názor sdílí i Pohnětalová (2015). Podotýká, že na vztah mezi školou a rodinou mají vliv specifické podmínky konkrétní školy a rodiny a je třeba tento vztah vnímat ve všech souvislostech. Škola se od rodinného prostředí liší organizací času a uspořádáním prostoru, má jiné povinnosti, požadavky, očekávání a priority. Základem dobrého vztahu mezi těmito institucemi je nejen vhodná forma komunikace, spolupráce a participace, ale také vzájemná důvěra, respekt a odpovědnost obou stran. (Šmelová, 2005)

Dnes je jeden z nejzákladnějších požadavků rodičů na školu vzdělávání a výchova dětí, která by se měla zaměřovat na jejich rozvoj. Konkrétně od preprimárního a primárního stupně vzdělávání rodiče očekávají, že se u dětí bude rozvíjet vztah k učení, škole a vzdělávacímu procesu. Dále předpokládají, že absolvováním těchto stupňů škol se dětem otevírá možnost postupu na vyšší stupně škol, a nakonec se uplatní na trhu práce. Rodiče by měli mít přístup ke všem informacím týkajících se působení jejich dětí ve škole a také by měli mít právo vstupovat do dění v této instituci. Majerčíková (2011) podotýká, že konzistentní prostředí vytvářené školou a rodinou přispívá ke zlepšování výsledků dítěte ve škole. S tímto tvrzením souhlasí i Dockett, Griebel & Perry (2017). Uvádí, že vztahy rodiny a školy ovlivňují nejen spokojenost dítěte, ale také jeho výsledky a pokroky. Zároveň ve své knize poukazují na současný postoj upřednostňování partnerství mezi rodinou a školou.

Pohnětalová (2015) přibližuje pojmy participace (neboli partnerství), spolupráce a kooperace. Spolupráci charakterizuje „jako základní formu sociálního chování v sociálních interakcích, jejímž obsahem je společná cesta všech zúčastněných k cíli.“ (Pohnětalová, 2015, s. 9) Kooperaci vnímá „jako vyšší stupeň spolupráce, v průběhu které dochází k součinnosti a aktivnímu spolupůsobení všech.“ (Pohnětalová, 2015, s. 10) Dále rozděluje dva druhy partnerství. A to partnerství sociální, které je postaveno na zájmu péče o dítě a na partnerství výchovné, které se soustřeďuje na rozvoj školy jako instituce.

Už jsme se tedy dozvěděli, že spolupráce mezi školou a rodinou je podstatná z hlediska úspěšnosti dětí a spokojenosti rodičů, dětí i učitelů. Podle Matýskové (2005) se díky úspěšné spolupráci také zlepšuje efektivita učebního procesu a klima školy. Od učitelů se očekává, že budou neustále vybízet rodiče ke spolupráci a tím posilovat vztah mezi nimi. Rodiče by

měli být přesvědčeni, že je pedagog odborníkem ve svém oboru a vše co dělá, dělá v zájmu rozvoje dítěte. (Šulová, et al., 2014) Můžeme se setkat s negativním postojem k této spolupráci nejen ze strany rodičů, ale právě také učitelů. Jako příklad negativního postoje učitelů můžeme uvést situace, kdy učitelé rodiče nevnímají jako partnery, spolupráci s rodiči nevnímají jako povinnost, nebo se zapojováním rodičů do dění školy cítí učitelé ohroženi. (Majerčíková, 2011) Podle Martanové & Konůpkové (2019) mají učitelé pozitivní postoj ke spolupráci ve chvíli, kdy je rodiče respektují a podporují jejich výukové metody.

Besi & Sakellariou (2019) zmiňují, že i když je vztah školy a rodiny důležitý ve všech fázích vzdělávání dítěte, při přechodu na základní školu se jeho důležitost ještě zvyšuje. Předpokladem dobrého vztahu rodiny a školy je vzájemný respekt a otevřená komunikace, při které by se měly vyjasnit vzájemná očekávání, které od vzdělávání dítěte obě strany mají. Každodenní kontakt rodičů a učitelů umožňuje oběma stranám možnost pravidelně se informovat a vzájemně spolupracovat. Ochota spolupracovat pak může mít pozitivní vliv při adaptování dítěte na nové prostředí mateřské školy. Jako příklad můžeme uvést několik forem spolupráce, které běžně mateřské školy s rodiči realizují. Jsou to třídní schůzky, den otevřených dveří, rozhovory, besídky, kulturní a sportovní akce, nástěnky, návštěvy, výlety, nebo osobní setkání. (Košátková, 2014)

Majerčíková (2015) uvádí, že úzký vztah školy a rodiny má nejen své výhody, ale také omezení a rizika. Škola a rodina vytvářejí rozdílné socializační prostředí. Pokud se jejich rozdíly budou skrývat, může mít dítě problém s přijetím pravidel nastavených mateřskou školou, nebo s dalším sociálním vývojem. Je tedy žádoucí zachovávat specifika a rozdíly školy a rodiny, díky čemuž si dítě v každém prostředí nachází nové sociální role, rozvíjí vztahy a přizpůsobuje se požadavkům daného prostředí. Některé výzkumy zcela pochybují o výhodách angažovanosti rodičů do školského prostředí. Zejména pokud jsou formy spolupráce špatně připravené, promyšlené a realizovatelné. Tyto pochybnosti jsou založené na názoru, že nelze vytvořit ve škole podmínky rozvíjející spolupráci, do kterých by se mohli zapojit všichni rodiče. To následně může znevýhodňovat rodiče dětí, kteří nespolupracují, nebo může úzká spolupráce se školou vytvářet u některých rodičů pocit konkurence.

Teď již víme, že rodiče mají v životě dítěte důležitou roli a vliv na vývoj jeho osobnosti. Dítě si díky rodičům tvoří názory, postoje, hodnoty a nabývá vědomosti, které může využít ve školním prostředí. To, co se odehrává v rodině, se následně projevuje na úspěšnosti dítěte ve škole. Participace rodičů na přípravě dítěte pozitivně působí na přístup dítěte ke škole

a podporuje jeho motivaci k učení. Z teoretické části práce nám vyplývá, že příprava v rodinném prostředí je velmi důležitá, což dokládá například i Besi & Sakellariou (2019). Pro bližší prozkoumání této problematiky jsme se v rámci praktické části rozhodli pro realizaci výzkumného šetření, které nám předkládá zajímavá výzkumná zjištění a teoretickou část práce doplňuje. Následující kapitoly nám realizaci výzkumného šetření podrobně představuje.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce se blíže zabývá přípravou dítěte v rodinném prostředí. Na základě toho nám následující kapitoly představují výzkumné šetření, které bylo zrealizováno za účelem objasnit, jakým způsobem se rodiče podílí na procesu přípravy dítěte na vstup do základní školy. Pro praktickou část práce bylo zvoleno výzkumné šetření kvalitativního charakteru. „*Kvalitativní metody mohou pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují.*” (Strauss & Corbin, 1999, s.11) Pro náš výzkum to znamenalo možnost proniknout do hloubky zkoumané problematiky.

Nyní si představíme výzkumné cíle a otázky, popis metody sběru a analýzy dat a charakteristiku výzkumného vzorku.

4.1 Cíle výzkumu, výzkumné otázky

Prvním krokem našeho výzkumného šetření bylo stanovení výzkumných cílů, ze kterých byly následně vytvořeny výzkumné otázky.

Hlavním výzkumným cílem je objasnit, jak probíhá příprava dítěte na vstup do základní školy v rodinném prostředí.

Dílčí výzkumné cíle:

1. Odhalit, jak je zajišťována příprava dítěte na vstup do základní školy ze strany rodičů.
2. Odkrýt, jak je podle rodičů příprava dítěte na vstup do základní školy zajišťována mateřskou školou.
3. Popsat názor rodičů na spolupráci na přípravě dítěte na vstup do základní školy s mateřskou školou.

Hlavní výzkumná otázka:

Jak probíhá příprava dítěte na vstup do základní školy v rodinném prostředí?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jak je zajišťována příprava dítěte na vstup do základní školy ze strany rodičů?
2. Jak je podle rodičů příprava dítěte na vstup do základní školy zajišťována ze strany mateřské školy?

3. Jaká je spolupráce s mateřskou školou na přípravě dítěte na vstup do základní školy z pohledu rodiče?

4.2 Metoda sběru a analýzy dat

K sběru dat jsme pro náš výzkum zvolili polostrukturované interview. Podle Gavory (2010) se lze díky této výzkumné metodě dostat do hloubky motivů a postojů participantů. V našem případě se jednalo o interview s předem připravenými otázkami, rozdělenými do obsahových celků a vztahujícími se k výzkumným otázkám. Jejich průběh byl přizpůsobován a doplňován o další otázky na základě odpovědí participantů. V našem případě se uskutečnilo 10 polostrukturovaných interview s rodiči dětí předškolního věku. Proběhly přes aplikaci Skype a byly nahrávány na diktafon v mobilním telefonu. Vzhledem k pandemické situaci byl tento způsob zvolen kvůli bezpečnosti všech účastněných členů. Hlasové záznamy trvaly v rozmezí 30-50 minut a ty poté byly přepsány do souborů dokumentů Microsoft Word.

Následně došlo k analýze získaných dat prostřednictvím otevřeného kódování. Švaříček & Šedřová, et al. (2014, s. 211) charakterizují otevřené kódování jako techniku, při které „*je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.*” Dalším krokem bylo rozřazení kódů do významových kategorií, ze kterých bylo následně vytvořené schéma. Významové kategorie si blíže představíme v kapitole Výsledky výzkumného šetření. K interpretaci dat byla zvolena technika vyložení karet, kterou uvádí Švaříček & Šedřová, et al. (2014).

4.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek se skládal z 10 participantů. Rodiče dětí předškolního věku byli osloveni k účasti na našem výzkumu a s jejich souhlasem jsme se telefonicky domluvili na termínu realizace polostrukturovaných interview. Všechny opatřené kontakty byly na matky dětí, zastoupení otců jsme pro náš výzkum nezískali. Před začátkem každého interview jsme rodiče seznámili s účelem realizace výzkumu, požádali je o svolení k vytvoření hlasového záznamu a ujistili je o zachování anonymity veškerých výsledků. Informovaný souhlas s účastí na výzkumu, který byl rodičům předán, dokládáme v příloze P II.

Níže předkládáme charakteristiku výzkumného vzorku obsahující informace o jednotlivých participantech. Pro zachování anonymity participantů všechny označujeme jako M1-M10

(Matka 1 – Matka 10). Všichni participanti jsou rodiče dětí, které v září roku 2022 nastupují do základní školy.

4.4 Charakteristika výzkumného vzorku

M1

Matka 5letého syna a 8leté dcery. S manželem a dětmi žijí na vesnici a jejich dítě navštěvuje věkově heterogenní třídu ve veřejné mateřské škole. Oba rodiče mají středoškolské vzdělání s maturitou.

M2

Matka 6leté dcery. S manželem žijí na vesnici a jejich dítě navštěvuje věkově heterogenní třídu ve veřejné mateřské škole. Otec má vysokoškolské vzdělání a matka je vyučená v oboru kadeřnice.

M3

Matka 5letého syna a 9leté dcery. S manželem žijí ve městě a jejich dítě navštěvuje věkově homogenní třídu v soukromé mateřské škole. Oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání.

M4

Matka 6letého syna. S manželem žijí ve městě a jejich dítě navštěvuje věkově homogenní třídu ve veřejné mateřské škole. Oba rodiče mají středoškolské vzdělání s maturitou.

M5

Matka 5leté dcery. S manželem bydlí ve městě a jejich dítě navštěvuje věkově heterogenní třídu v soukromé mateřské škole. Oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání.

M6

Matka 6letého syna bydlí s přítelem a jeho 8letým synem na vesnici. Její syn navštěvuje věkově homogenní třídu ve veřejné mateřské škole. Matka má středoškolské vzdělání s maturitou a nevlastní otec je vyučen v oboru zedník.

M7

Matka žije sama se svým 6letým synem a 9letou dcerou na vesnici. Dcera navštěvuje věkově homogenní třídu ve veřejné mateřské škole. Matka má středoškolské vzdělání s maturitou a pracuje jako učitelka mateřské školy, kde učí děti ve věku 3-4 let.

M8

Matka dvou dcer, dvojčat. S manželem bydlí v Praze a jejich dcery navštěvují věkově homogenní třídu v soukromé mateřské škole. Oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání.

M9

Matka 5letého syna. S manželem žijí ve městě a jejich dítě navštěvuje věkově homogenní třídu ve veřejné mateřské škole. Oba rodiče mají středoškolské vzdělání s maturitou.

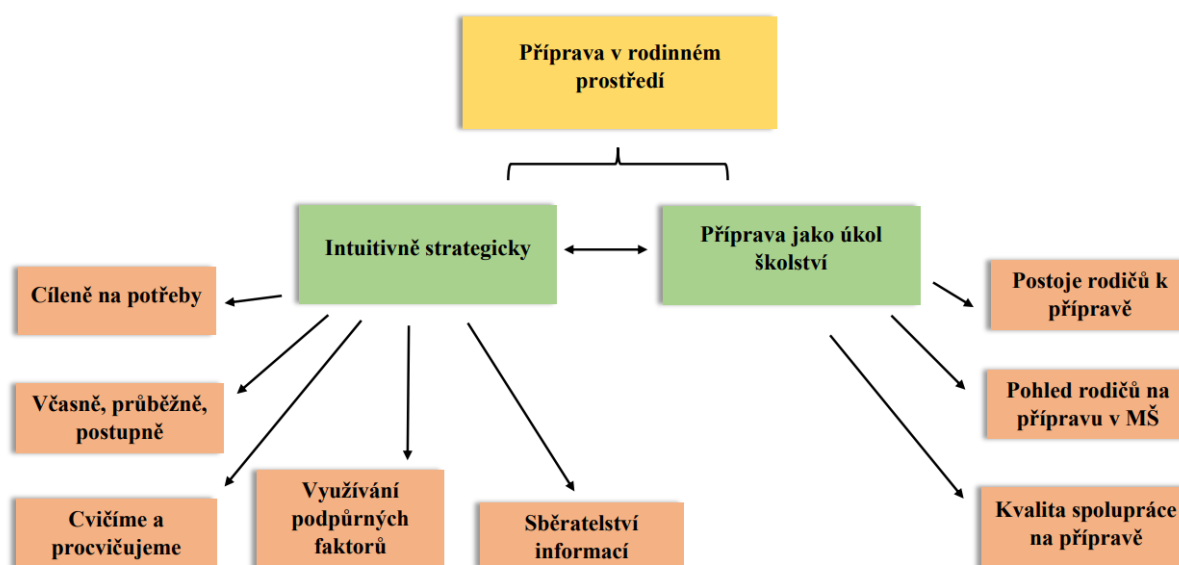
M10

Matka 6letého syna a 8leté dcery. S manželem bydlí v hlavním městě a jejich dítě navštěvuje věkově heterogenní třídu ve veřejné mateřské škole. Oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole předkládáme výsledky našeho výzkumného šetření. Na základě výsledků analýzy získaných dat bylo vytvořeno schéma a tabulka, jejímž obsahem jsou významové kategorie rozřazené do dvou hlavních oblastí. Ty vznikly na základě výsledných zjištění a jsou v souladu s hlavní výzkumnou otázkou.

Jak nám ukazuje níže uvedené schéma kategorií, přípravu v rodinném prostředí rozdělujeme do oblastí **Intuitivně strategicky** a **Příprava jako úkol školství**. Oblast Intuitivně strategicky předkládá konkrétní postupy a činnosti volené rodiči v rámci přípravy v rodinném prostředí. Také odkrývá proces sběru informací o přípravě a objasňuje, jak tyto informace ovlivňují proces domácí přípravy. Oblast Příprava jako úkol školství odkrývá postoje rodičů k přípravě v rodinném prostředí, pohled na přípravu zajišťovanou mateřskou školou a názory na spolupráci mezi školou a rodinou v této oblasti.

Obrázek 1 Schéma významových kategorií

Pro detailnější vhléd do výsledných zjištění, představujeme tabulku s přehledem významových kategorií s přiřazenými kódy a citacemi.

Tabulka 1 Přehled kategorií a příklady kódů

Intuitivně strategicky

Název kategorie	Příklady kódů	Citace vztahující se ke kategorii
Cíleně na potřeby	zaměření se na problém, příprava na základě zájmů dítěte, příprava na základě požadavků k zápisu	„procvičujeme to, co nám nejde a s čím má problém” „důležité je, aby se připravovala skrz to, co ji baví a nevztekala se, že tohle se jí zrovna nechce dělat” „musíme zvládnout to, co po nás budou chtít na zápisu a podle toho jedeme”
Včasné, průběžně, postupně	včasné zahájení přípravy, trpělivost rodiče, průběžná příprava	„nám pomohl hlavně ten čas a hodně velká dávka trpělivosti.” „určitě pozvolna a postupně, jinak to nemá cenu”
Cvičíme a procvičujeme	cvičení na uvolnění zápěstí, čtení příběhů, pohybové cvičení, úkoly z mateřské školy	„školka byla zavřená a my měli zadané úkoly, kolik stránek doma vyplnit do toho a toho dne” „zaměřujeme se na ruku, děláme cvičení na uvolnění zápěstí”
Využívání podpůrných faktorů	vliv staršího sourozence, styk s vrstevníky, komunikace v rodině	„má starší ségru, takže on se v ní vidí a chce dělat to co dělá ona” „má problém, když je třeba nemocná a není mezi ostatníma dětma, na ní to má dobrý vliv a od ostatních dětí se učí”
Sběratelství informací	Rodič aktérem shromažďování informací, dítě zprostředkovatelem informací, přístup k informacím	„já se zajímala sama, ptala jsem se, jak na tom je, jak pracuje ve školce, co mu jde a nejde” „dozvíím se to jedině tak, že mi doma vypraví, co ve školce dělali”
Příprava jako úkol školství		
Název kategorie	Příklady kódů	Citace vztahující se ke kategorii

Postoj rodičů k přípravě	příprava – záležitost MŠ, doma nic neděláme, hlavní je příprava v MŠ, domácí příprava je důležitá, domácí příprava – práce navíc	„dělají přípravu ve školce a doma už nic“ „školka má nějak dané, co s dětma dělat a tam je to hlavní“ „beru to tak, že je to důležité, připravovat se i doma“
Pohled rodičů na přípravu v MŠ	pracovní sešity, příprava prostřednictvím učiva, příprava na základě požadavků ZŠ, zvládnání režimu ZŠ	„mají písanku, matematiku předškoláka, svět předškoláka a vytisknuté cvičení na papíře“ „dělají cvičení pro předškoláky a připravují se tím učivem“ „oni je tam připravují podle toho, co potřebují umět a znát na základní škole, aby to dítě zvládalo ten režim“
Kvalita spolupráce na přípravě	absence spolupráce, absence zpětné vazby, nedostatečný čas pro komunikaci, spolupráce iniciativou školy	„ohledně přípravy nespolupracujeme, tam je to úplně nulové“ „všechno rychle, rychle a není čas to pořádně probrat“

V následujících kapitolách si podrobně rozebereme každou významovou kategorii.

5.1 Intuitivně strategicky

Odpovědi rodičů v oblasti přípravy dítěte v rodinném prostředí ukazují, že se ve velké míře řídí pocitem nutnosti dítěte učit, rozvíjet a připravovat na vstup do základní školy. Jelikož nemají přesné instrukce k tomu, jak děti v rodinném prostředí připravovat, intuitivně přizpůsobují proces domácí přípravy tak, aby byl v nejlepším zájmu dítěte.

Tato kapitola nám odkrývá, jaké postupy rodiče při procesu přípravy dítěte na vstup do ZŠ volí a co volbu těchto postupů ovlivňuje. Následně předkládá, jaké činnosti rodiče považují za přípravu na vstup do ZŠ, které konkrétní činnosti se svými dětmi realizují a jaká je jejich motivace k volbě těchto činností. Dále uvádí, jaké podpůrné faktory v procesu přípravy rodiče shledávají a v neposlední řadě popisuje, jakým způsobem rodiče shromažďují informace o přípravě dítěte a jak tyto informace proces domácí přípravy ovlivňují.

5.1.1 Cíleně na potřeby

Proto, aby byl proces přípravy na vstup do základní školy efektivní, rodiče dle jejich slov přizpůsobují jeho průběh individuálním potřebám dítěte. Zároveň jej připravují na základě požadavků, které jsou na dítě kladeny tak, aby je před vstupem do ZŠ bylo schopno splňovat. Tedy aby zvládalo, co se od něj očekává a mohlo bez problémů přejít na základní školu. V neposlední řadě rodiče hovoří o tom, že přípravu vedou tak, aby se dítě rozvíjelo v různých oblastech. Jak uvádí participantka (M4): *„My to máme takto, každé dítě to má trošku jinač, jeden v té třídě je pomalejší, jde mu tohle a to zas míň, další má problém s výslovností a potřebuje logopedii, někdo zase neumí napočítat do 10, někoho baví toto...a my zas neumíme ten úchop tužky...takže prostě je potřeba na to myslet a podřídit se podle toho, aby to jako bylo v pohodě, než půjde k zápisu. A jinak snažím se ho vést ke všemu, aby se rozvinul po všech stránkách a nebyl třeba zaměřený jenom na jednu věc.“*

Dále rodiče zmiňují, že se v rámci domácí přípravy zaměřují na to, co dělá dítěti problém. V případě, že mu zvládání nějaké oblasti dělá potíže, uzpůsobí rodiče činnosti přípravy tak, aby se cíleně na procvičování problematické oblasti zaměřovali. To nejlépe vystihují tato tvrzení:

„...no a to jsme teď dělat přestali, protože jsme zjistili, že jí nejdou počty, tak jsme s ní začali počítat do 10, házíme kostkou...to děláme teď tak nejvíc, protože mně přijde, že to jí to jde totiž tak nejmíň.“ (M8)

„Zaměřili na to, co mu nejde, aby mohl jít do školy, aby to ještě dohnal všechno, aby potom to nebyl problém.“ (M7)

„A když jim něco nejde, tak nám řekne paní učitelka a my se pak na to doma zaměříme a doženeme to.“ (M5)

Také hovoří o tom, že průběh přípravy v rodinném prostředí podřizují zájmům dítěte. Rodiče zastávají názor, že nejvhodnější způsob přípravy je takový, který bude nejvíc dítě bavit. Naopak za nejméně efektivní způsob považují přípravu prostřednictvím aktivit, do kterých dítě musí nutit a které dělat nechce.

„Teďka v prosinci vlastně dostal Moje první knížka a hodně se nám osvědčila taková vzdělávací aplikace, kterou jsme stáhli...tak ať ho to baví, tu knížku jsme mu my pořídili kvůli tomu, protože to rád dělá.“ (M7)

„Musí v tom mít trochu zálibu, jinak se vzteká, že nic dělat nebude, že se mu nechce. Takže děláme ty věci u kterých jako vydrží, jinak pak musíme vymýšlet různé odměny a sladkosti a když to uděláš, tak pojedeme tam a koupíme ti to...” (M5)

„No a taky je asi fakt dobré vyhlídnout něco o co se to dítě zajímá, aby ho to aspoň trochu bavilo.” (M1)

V neposlední řadě rodiče přípravu v rodinném prostředí realizují tak, aby bylo dítě připraveno k zápisu do první třídy a následně zvládalo plnit požadavky, které si žádá režim základní školy.

„...podle toho, co by ještě měly umět nebo zvládat děti co by chtěly nastoupit do té první třídy. Takže tady v tomto se jakoby zdokonalujeme v těch dovednostech...hlavně aby věděl, která je ta pravá ruka, která je levá, kde je vpravo, vlevo, nahoře, dole. Kdy se narodil. To je tam jedna věc, kterou oni chtějí, kdy, kde. No kde ani tak ne. Takže to všechno tak průběžně zkoušíme.” (M1)

„to, co musí Adam dávat, aby mu nedali odklad. Umět počítat, umět písmenka, tvary, mluvit hezky musí, jinak logopedie...” (M9)

„Naučit to dítě, aby umělo říct svoje jméno. To nám říkala učitelka, že to se ptají u zápisu. Pak taky čísla a barvy a třeba i překreslit nějaké věci. Když tam třeba bude mít kolečko, tak aby uměl na tu linku, do konce řádku nakreslit kolečka. Asi i ty písmenka...A i tu soustředěnost, aby u všeho dyl vydržel.” (M3)

Někteří rodiče hovoří o přizpůsobování přípravy na základě zkušeností ostatních rodičů, nebo jejich vlastní předešlé zkušenosti s přípravou, kterou mají díky jejich staršímu dítěti. Rodiče se tuto zkušenost snaží využít jako ponaučení, chtějí se zaměřit na to, na co se nebral zřetel u prvního dítěte a co se později ukázalo jako problém. Chtějí využít informace o tom, jaké požadavky byly kladeny na starší dítě v první třídě základní školy a podle toho průběh přípravy řídit. U dítěte, které teprve na základní školu bude nastupovat, chtějí zabránit stejným problémům, které měli s přestupem na ZŠ jejich sourozenci.

„V jeho případě se zaměřuju na ruku. Bylo mi řečeno od hodně lidí, od ostatních rodičů co mají děti ve škole, že je hrozně mrzí, že se nezaměřili víc na cvičení na uvolnění zápěstí. Říkali, že s ním je nutné dělat grafomotorické věci, kroužky a vlnky a tady ty věci. Jakože prvňáčci jak jsou z toho takoví vyjevení a všechno je pro ně nové, hlavně psaní... že je z toho ruka bolí a že to je prý kolikrát největší problém.” (M6)

„Přítel má osmiletého syna v druhé třídě, nedělal s ním nic, neřešil. A teď to jde poznat. Honza má 6 let, je o dva roky mladší. My to s ním trénujeme a nemá problém a je na jeho úrovni a to už má 8.“ (M6)

„Ale vím už z minula, protože mám starší dceru ve škole, že tohle zrovna nikdo neřešil. Ale právě byly jiné věci, o kterých jsme nevěděli a co jsme s ní vůbec nedělali a pak se to dohánělo v první třídě.“ (M1)

5.1.2 Včasné, průběžně, postupně

Proces přípravy v rodinném prostředí může být v mnoha ohledech náročný pro dítě i jejich rodiče. Pro co nejlepší průběh tohoto procesu je dle rodičů vhodné dodržovat jisté zásady.

Jednou z nich je začít s přípravou včas. Rodiče zmiňují, že včasné zahájení přípravy je zásadní, jelikož dítě potřebuje dostatečný prostor zvyknout si na nově přichozí požadavky. Například na povinnost plnění zadaných úkolů, s čímž se pojí i zvykání si na úbytek volného času na hraní. Dalším argumentem pro včasné zahájení přípravy je potřeba dostatečného času na vyřešení případných problémů dítěte. Jak popisují participantky (M2) a (M9):

„Vlastně to chtělo čas a cvičení toho, nebo naučení toho, aby věděla, že prostě když si to udělá poctivě a pořádně, že to bude mít dřív hotové a zároveň ji to nejvíc dá a pak má i ten volný čas pro sebe...aby si uvědomila, že je potřeba si na to sednout a udělat to, že už to není o tom, jestli chce, nebo nechce, ale aby pochopila, že musí...takže opravdu nejvíc to chce ten čas, aby prostě aby si to dítě na to přišlo, že to je vlastně pro jeho dobro...“

„...nevykašlat se na to. Nebo nezanedbat to. Musí se začít fakt nejlíp už od září, aby to nebylo tak, že v březnu se zjistí, že neumí pořádně vyslovovat a že je potřeba logopedie a v dubnu už je zápis, takže všechno rychle a nejlíp hned. Navalí se to na ty rodiče, ale taky ty děti toho pak mají moc najednou. Nechtějí to dělat, vztekají se...“

Dle rodičů je také důležité připravovat se průběžně, pravidelně a dlouhodobě. Příprava na vstup do základní školy znamená pro dítě nutnost zvládnutí takových požadavků, které si žádá režim základní školy. Některé z nich se dítě nezvládne ze dne na den, a tak je k jejich úspěšnému plnění v některých případech potřeba dlouhodobého a pravidelného opakování a procvičování. Jak uvádí participantka (M10):

„Něco je hold potřeba tetelit 20krát. My furt opakujem dokola písmenka, stejně se mu některé pletou. Tisíckrát mu opravujete ten úchyt tužky, stejně to drží špatně. Některé věci jsou na dlouho, než se to vyladí.“

Jak se zdá, svůj význam má pro rodiče i tempo přípravy, zejména v kontextu přijatelné náročnosti. Na dítě by neměl být vyvíjen nátlak, aby vše zvládlo hned. To nejlépe vystihuje matka (M3):

„Určitě pozvolna a postupně. Nic nehoří, dát mu prostor na chyby. Na nic nespěchat, nejlépe rozložit ty cvičení ať toho není hodně najednou... to pak nemá cenu, mu se nechce, my pak musíme vymýšlet různé odměny a sladkosti a když to uděláš, tak pojedeme tam a tam ti koupíme to...”

Poslední zmiňovanou zásadou je být vytrvalý a trpělivý. Někteří rodiče zmiňují, že se v průběhu procesu přípravy v rodinném prostředí setkávají s překážkou, kterou je vzdor dítěte. Zdůrazňují, že je potřeba vytrvat a neustoupit. Jak uvádí rodič (M7): *„U nás to zabralo třeba i dva měsíce tady toho vzdoru, že prostě nechce a nebude a že jde ven a že ho to nezajímá a prostě ne. Nevím, říkám, nám pomohl hlavně ten čas a potom vlastně neustoupit a nepovolit.”*

Rodiče se shodují, že je nutná velká dávka trpělivosti, neboť děti ne vždy chtějí vypracovávat pracovní sešity a úkoly z mateřské školy. Názory rodičů na to, zda dítě doma do pravidelného vypracovávání úkolů nutit, nebo jej nechat, ať si je vypracuje až samo bude chtít, jsou různá. Různorodost těchto názorů vystihují tyto výpovědi participantek:

„Nechala jsem ho tam u toho sedět i klidně do večera, potom přišel na to, že když si to udělá třeba škaredě, tak že mu to nepomůže, že to budeme dělat, dokud to nebude mít pěkně a dokud se nebude snažit. Tak teď už třeba ví, že když si to fakt udělá hezky a udělá to hned a bez řečí, tak to mám za půl hodiny hotové, má splněné a má celý den pro sebe.” (M6)

„Když vidím, že to jde na sílu, tak to většinou odkládáme...když to dítě nutíte k něčemu, co nechce dělat, tak vás ani neposlouchá a nemá to žádný smysl.” (M5)

5.1.3 Cvičíme a procvičujeme

Za nejčastější a nejužitečnější způsob přípravy, jak v prostředí rodinném, tak i v prostředí mateřské školy, považují rodiče rozvíjení schopností a dovedností prostřednictvím pracovních sešitů a pracovních listů. Pro rodiče je to prostředek, díky němuž se děti učí pracovnímu návyku a jenž je nejlépe připravuje na režim základní školy, při kterém děti musí sedět v lavici a soustředit se při vyučování na vypracovávání zadaných úkolů. Rodiče věří, že pokud budou v rámci domácí přípravy pravidelně trénovat a procvičovat úkoly v pracovních sešitech, přechod na základní školu nebude pro dítě tak radikální změnou. To

je pro některé rodiče motivací, proč z vlastní iniciativy pořídit své pracovní sešity, aby dětem poskytovali možnost procvičovat i doma.

„...doma se snažíme dělat ze světa předškoláka a matiky předškoláka. Ono že pak je to jednodušší v té školce, že je z domu naučený třeba si sednout k těm úkolům, k těm zadáním a pak to pro něho není nezvyk v té školce muset dělat ty jejich pracovní sešity. A to se pak hodí i do té základní školy.” (M10)

„...zaprvé, když to bude všechno zvládat, tak to pro něj už nebude problém na základní škole a hlavně my už jsme si tisíckrát i vysvětlovali, že když si to splní, tak pak má volno a může si pak doma hrát. Takže on už je zvyklý, že mu na stůl nachystám nějaké vymalování, nebo prostě co tam zrovna na ten den vychází a on si to udělá, většinou do půl hodky to má hotové a pak si jde hrát. Takže pro něj to nebude pak takový šok, jak nastoupí do té základky. Děcka, co nejsou zvyklé dělat doma to pak budou mít těžší, že. Najednou celý den sedět ve škole a pak ještě přijít domů a dělat domácí úkoly.” (M1)

„Tak předškoláci dělají svoje pracovní sešity, učitelky jim něco pak ještě tisknou, my jsme domů taky koupili 3 takové sešity ať můžem dělat i doma. Takže my doma procvičujem... to co mu nejde, tak se mu nechce dělat, to ho musím nutit, občas se vzteká, že to nechce a nebude dělat, tak to pak je trochu problém, ale většinou si dá říct. No a ostatní věci si myslím, že ho docela i baví.” (M7)

V rodinném prostředí dochází k procvičování z pracovních sešitů nebo listů nejen z vlastního rozhodnutí rodičů, ale v některých případech také díky povinnosti vypracovávat domácí úkoly. Rodiče si sice ve všech případech nejsou jistí, zda jsou domácí úkoly opravdu povinné, přesto všichni uvádějí, že úkoly vypracovávají, jelikož to jako povinnost cítí.

„Ona založila jednu stránku a tam jsou přímo napsané: předškoláci... vyvěsí ty úkoly, tak tam je 1, 2, 3, 4, 5, 6 - dejme tomu šest úkolů a co se v tom daném úkolu má konkrétně dělat je tam rozepsané. No a pod tím jsou nějaké přílohy, fotky atd.” (M2)

„Já teď ani nevím, jestli to musí být hotové všechno, my to prostě děláme, takže jsem to ani nezjišťovala... vždycky na stránkách je: zadání od-do, většinou na 14 dní, tak to беру tak, že do tohoto a tohoto dne udělejte stránku tolik a tolik.” (M1)

„Ano, pro ty předškoláky to je povinné a ty mladší děti to mají dobrovolné.” (M8)

„Já se přiznám, že vlastně nevím, jestli se to musí dělat. Možná to není jako úplně povinné, jo. Nám na to pak nikdo nic neříká. Vyvěšují to na ty jejich stránky, je to tam rozdělené na

týdny, tak my to radši prostě vždycky doma vypracujeme do toho konce týdne, než se vyvěsí zas na další týden. ” (M4)

Kladně hodnocené je množství a přístup k podkladům pro procvičování v rodinném prostředí dodávané školou. Rodiče jsou spokojeni s materiály, které pro ně škola zveřejňuje ve většině případů na webové stránky školy. Dle jejich slov jde o pracovní listy, které mají kdykoliv možnost použít pro účely domácí přípravy.

„Je dobré, že mu mám co dát k dispozici, že si k tomu třeba sama sedne až bude chtít a bude jako procvičovat... takže to vždycky nechám na stolečku, ať může dělat co se mu líbí kdy se mu zlíbí. ” (M3)

„já když vidím, že by si třeba i chtěla udělat nějaké omalovánky v tom sešitě, tak to má prostě po ruce a může si to vzít” (M8)

Malou částí rodičů byly dalšími zmiňovanými prostředky, jimiž se snaží rozvíjet schopnosti a dovednosti dítěte. Konkrétně procvičování prostřednictvím vzdělávacích karet a aplikací, volnočasové kroužky a čtení příběhů. Jak uvádí participantka (M10): *Tak ty cvičení co máme a co tisknem, to si myslím, že je to nejpodstatnější. To se snažíme tak nějak stíhat. A ještě teda chodíme do pohybového kroužku, aby měl dost pohybu a i to tělo tak nějak správně fungovalo.* ”

5.1.4 Využívání podpůrných faktorů

Rodiče využívají faktorů, jež v rámci procesu přípravy na vstup do základní školy pozitivně působí na dítě.

Nejčastěji zmiňovaným faktorem je vliv staršího sourozence, který je již žákem základní školy. Výhodou vlivu staršího sourozence dle rodičů je, že pro mladší dítě může být starší sourozenec vzorem. Dítě se snaží napodobovat svého sourozence, zvládat činnosti, které dítě jeho věku obvykle nezvládá. Chtít být jako sourozenec navíc rodiče považují za motivační prvek pro dítě k tomu, aby se těšilo do základní školy. Díky staršímu sourozcovi dítě přijímá více podnětů, které ho posouvají, má motivaci zkoušet nové věci a sbírat nové zkušenosti a díky komunikaci se starším sourozcem dochází také ke zlepšení komunikačních dovedností.

„...dcera, která už je ve škole a ona ho fakt táhne. On chce dělat všechno co chce dělat ona, takže on už je ve všem dobrý.” (M3)

„My máme starší dceru, takže on se vidí v ní, on by furt psal úkoly a dělal to co ona.” (M1)

„...protože jak má dcera tu distanční výuku, tak on s ní někdy už říká vyjmenovaná slova, pěkně vymaluje, ty písmena mu jdou, jakože nepřetahuje, aj tužku pěkně drží.” (M7)

„občas se něco učí od staršího bratra co ona tak jako odposlechne, co on dělá to ona chce taky dělat, takže dělá s ním i takové úkoly.” (M6)

Dále rodiče hovoří o tom, že díky tomu, že již starší sourozenec chodí do základní školy, má mladší dítě možnost přijímat o základní škole informace, utvářet si představu o tom, jaké je být žákem ZŠ a zjistit, na co se může těšit. Rodiče také zmiňují to, že si dítě zvyká na prostředí základní školy a poznává ho ještě předtím, než do školy nastoupí skrze vyzvedávání sourozence ze základní školy společně s rodiči. To dokládají tvrzení matek (M10) a (M1):

„...má ještě starší ségru, ta teď byla doma, že mají to online vyučování na základce, tak on dva dny taky zůstal doma. A on to u ní viděl přímo jak ona se učí. Jako je to samozřejmě jináčí, než když sedí ve škole, ale aspoň mohl být u toho, že učitelka jim zadává nějaké cvičení, pak je vyvolává, malá pracuje, je potichu.” (M10)

„Ale zas on to ví, on má starší ségru, takže on v, že jí vozíme do školy a pak ji vyzvedáváme a že ona si s sebou bere aktovku a že doma dělá úkoly a že se ve škole už nespí, že se učí...” (M1)

Další zmiňovanou výhodou je dle rodičů pomoc, kterou starší sourozenec může poskytnout sourozenci mladšímu. Pomoc nejen s úkoly, ale také se situacemi, při kterých by si jinak dítě nevědělo rady. Dle rodičů se takto mladší dítě učí řešit situace a poučuje se o tom, jak v různých situacích reagovat a řešit je, na základě reakcí staršího dítěte. Rodiče uvádějí, že z tohoto důvodu sourozencům do těchto interakcí nezasahují. To vystihuje respondentka (M8): *„Pomáhají si, Adélka má docela dobrý vliv na to, aby se Eliška něčemu přiučila. Ona od ní všelicos odkouká, hrajou si někdy i na školu, tak Adélka je jakože paní učitelka a Eliška je dítě ve škole a ona jí tak jako zadává úkoly, no my se tomu někdy smějem... Ony v pokojíku furt něco řeší, tak se díky ní dostane do takových jako složitějších situací a přiučí se novým věcům.”*

Jako prospěšný vidí rodiče i v kontakt dítěte s mladšími dětmi. Dle jejich slov, je dítěti ku prospěchu mít kolem sebe i děti mladší. Zmiňují, že se dítě dostává do role staršího kamaráda, který se učí mladším dětem pomáhat.

„...ale letos k nim, kteří jsou věkově 5-6, tak tam jsou doplněné děti i mladší, které půjdou o rok později do školy. Ti taky mají nějaké písanky, ale není to asi tak složité, takže ony se ty děcka od sebe učí a ty starší se zas učí pomáhat těm mladším, takže ono to pomáhá dost no. Takže to je podle mě nejlepší, když jsou takhle namíchaní. Já to vidím doma, prostě jak má tu starší ségru, tak to je o něčem jiném, no.”

Rodiče pozitivně vnímají i vliv dětí ve třídě a zdůrazňují důležitost styku s vrstevníky. Jak uvádí respondentka (M10): *„když je s těma ostatníma dětma, tak ona je ve svém živlu. Tak oni od sebe odkoukávají všechno, chce všechno stejně jak mají kámošky, takové to sociální žití a vyzrálost, cítění pro ostatní, že je v kolektivu. Když je třeba nemocná, tak to je na ní poznat, že ty děti ji chybí a není to ono.”*

Další faktor pozitivně působící na proces přípravy v rodinném prostředí, který rodiče zmiňují je důsledná výchova. Dle jejich slov dobře vychované dítě, které je poslušné, má nastavené mantinely a ví, že je potřeba respektovat učitelku a vyhovovat jejím požadavkům, má lepší předpoklady pro zvládnutí režimu základní školy.

„klást důraz na to, ať mají dobré vychování. Pak je to celé jednodušší, dítě neodmlouvá, netrucuje, nejsou s ním v tomhle směru problémy...to pak nedej bože aby to dítě vrátili do školky s tím, že tu učitelku nerespektuje.” (M9)

Rodiče si uvědomují, že je vhodné dítě nějakým způsobem na vstup do základní školy motivovat. Jednou z forem motivací je dle rodičů nakupování pomůcek a školní tašky. Dítě se pak těší, až tyto svoje pomůcky bude moct v základní škole používat. Také se snaží motivovat dítě prostřednictvím rozhovorů o tom, co je v rámci přestupu čeká. Z toho důvodu říkají, že styl, jakým o škole mluví je zásadní. Rodiče se shodují, že je vhodné s dětmi mluvit o škole v pozitivním kontextu, aby se do školy těšily a neměly z přestupu obavy.

„Dcera hodně vypráví, co bylo ve škole, tak on už to zná od ní. Ale my mu právě říkáme, že bude jak Eliška, taky už školák, že bude mít nové spolužáky a velkou tělocvičnu. Tak on se už těší.” (M1)

„Myslím, že to zase tolik nevnímá, ale my mu schválně připomínáme, že má ve školce kamarády, co s ním budou ve třídě, takže mu to nevádí a je vlastně rád.” (M7)

5.1.5 Sběratelství informací

Nedílnou součástí procesu přípravy v rodinném prostředí je i proces shromažďování informací o přípravě. Volba postupů i konkrétních aktivit pro přípravu v rodinném prostředí

se dle rodičů nejvíce odvíjí z informací, které o procesu přípravy na vstup do ZŠ mají, a tudíž i jak dobře se v této oblasti orientují. Aby dítě mohli v rodinném prostředí efektivně připravovat, potřebují mít dostatečné informace o tom, co všechno příprava na vstup do základní školy zahrnuje a jaké jsou na dítě kladené požadavky. Tedy co všechno musí před vstupem do ZŠ zvládat. Sbíráni informací se týká i toho, jak si jejich dítě vede v mateřské škole. Z toho pro rodiče vychází informace, na co konkrétně je potřeba se zaměřit u jejich dítěte i v rámci domácí přípravy, a tudíž i jak má příprava v rodinném prostředí v konkrétních případech probíhat.

„My se ptali už od září, protože chceme vědět co všechno je potřeba dopilovat, než bude zápis a co oni tam dělají, protože já bych radši dělala to, co třeba oni ve školce nestihli, nebo to co jí nejde, aby to všechno bylo vyřešené do té doby, než půjde do školy...” (M5)

Rodiče si uvědomují, že hlavním poskytovatelem informací o přípravě dítěte je mateřská škola. Hlavním aktérem předávání těchto informací má být dle jejich názoru učitelka. Rodiče od učitelky očekávají předávání informací o přípravě z její vlastní iniciativy, a to především při osobním kontaktu. To nejlépe vystihuje výpověď participantky (M3): *„Když přijdu dovést Honzu do školky, tak by mi učitelka měla říct co je nového a hlavně se jednou za čas se mnou domluvit kdy mám přijít, že by se mnou chtěla probrat to a to, kde je problém, kde vyniká, co je tak jako průměr, že by se to taky mohlo procvičovat aby to bylo jakože lepší ještě...”*

Ve většině případů jsou ovšem rodiče právě s předáváním informací učitelkou při osobním kontaktu nespokojeni. Až na výjimky se shodují, že si informace musí shromažďovat sami buďto z různých informačních prostředků školy, nebo se po informacích musí sami poptávat u učitelky. Jsou přesvědčeni, že by jim jinak informace předány nebyly. V některých případech rodiče uvádí, že o průběhu přípravy s učitelkou komunikace vůbec neprobíhá.

„Jako informujou mě až když se sama zeptám...” (M1)

„Tak v první řadě sama učitelka by mi nic neřekla. Já jsem se jí ale sama ptala na to v září...” (M5)

„...a ne že já se budu dožadovat toho, aby si milostivě udělala někdy na mě čas, že jsem si doma všimla, že není schopný udělat nějaké základní cvičení a že bych se potřebovala poradit co s tím. To ona by s tím měla přijít za mnou.” (M3)

„Tak o přípravě mi nikdo nic neříká, my máme doma sešity, co dostal od babiček na Vánoce, tak z toho on si může tady vyplňovat doma.” (M9)

Podle rodičů, mateřské školy pro předávání informací o přípravě využívají různé komunikační prostředky. Informace tedy shromažďují hned několika způsoby. Mimo osobní kontakt s učitelkou, byly nejvíce zmiňovanými zdroji informací webové stránky školy, které jsou využívány zejména k zadávání domácích úkolů a předávání informací o aktuálním dění v mateřské škole. Dále jsou to facebookové stránky školy, kde se o realizaci aktivit v mateřské škole rodiče mohou informovat z fotek a videí. V prostorách mateřské školy je nejčastější prostředek komunikace dle rodičů nástěnka. Rodiče pozitivně hodnotí, že skrz tyto prostředky komunikace mají k informacím o přípravě přístup.

„Na webovou stránku, tam nám posílají úkoly. Ona založila jednu stránku a tam je přímo napsané: předškoláci.” (M2)

„Učitelky to fotí a dávají na facebook, takže tam je to vyvěšené a my se můžem podívat, pak právě jsou ty úkoly na webovkách a ještě aktuality. A ty jsou vlastně i na nástěnce v šatně, takže je potřeba akorát to sledovat.” (M8)

„Na stránkách školy máme procvičování a nějaké pracovní listy na vytisknutí, pak tam dávají informace o plánovaných akcích školy a je tam celkové dění v nejbližších třeba týdnech. A ještě nějaké informace, co se týká vždycky toho daného týdne, nebo je to v nejbližší době, to je vyvěšené v šatně.” (M10)

Někteří rodiče hovoří o malém, nebo žádném zájmu učitelky o informace o přípravě dítěte v rodinném prostředí. V některých případech rodiče zmiňují, že se učitelka o průběh domácí přípravy nezajímá anebo je od přípravy v rodinném prostředí odrazuje. To vystihují tato tvrzení participantů:

„Akorát je pravda, že se vůbec nezajímají, co s nima děláme doma. Jsem jim právě říkala, že počítáme a tak a učitelka mi akorát řekla, že je to zbytečné, ať to nedělám, že to mají dělat ve školce.” (M8)

„...tak že jsme se chtěli doma bavit od o těch číslicích, že se v tomto chceme posunout. A to se učitelka netvářila. Zůstala na mě hledět ať to v žádném případě ani nedělám.” (M9)

V některých případech rodiče hovoří o úplné absenci předávání informací učitelkou a zmiňují, že aktérem předávání informací je pouze jejich dítě.

„...a on doma naštěstí vypráví co ten den jako dělali. Jinak bych nic nevěděla, tam se člověk od nich nic nedozví. Takže dozvím se to jedině tak, že mi vypráví co ve školce dělali.” (M1)

Pouze malá část rodičů hodnotí osobní kontakt s učitelkou jako nejlepší zdroj informací. Hovoří o ochotě učitelky komunikovat a o dostatečném času, který jim je učitelka ochotna věnovat. Tito rodiče zmiňují také individuální konzultace, které škola pro rodiče pořádá. Díky nim, rodiče zastávající tento názor hodnotili předávání informací o přípravě jako dostačující a s jejich množstvím i detailností jsou spokojeni.

„My máme ve školce individuální konzultace, každý vlastně rodič předškoláčka má individuální konzultaci... tak mi ukazovala ty projekty a tam už právě mi paní ředitelka říkala, kde dcera vyniká, kde je průměr a kde by potřebovala zabrat. Takže já to věděla už z té konzultace” (M5)

„Oni jsou sami aktivní, je to tak 50 na 50 bych řekla. Když mě něco zajímá, tak jim řeknu a oni se podělí, a naopak oni taky se nebojí s něčím přijít. Když je problém, tak při vyzvedávání mi většinou mi řeknou co mají na srdci a když je to něco co se musí víc řešit, tak se většinou domluvíme, že se třeba další den v nějakou hodinu stavím a probereme to.” (M8)

„Jako fakt dobré, mně se to zdá že jo. A předtím, než byla malá předškoláčka, tak mě ředitelka upozorňovala, že malá špatně mluví, že dává před slova F. Ř jsme ještě neuměli, tak to jsem věděla a říkali nám, že se máme objednat na logopedii, tak to jsme udělali a už je to lepší, už nám ta logopedie pomohla, i ředitelka to říkala.” (M2)

Z analýzy dat je tedy znát, že názory na to, zda jsou předávané informace školou dostatečné, či nikoliv, se neshodují. Někteří rodiče uvádějí, že jsou informováni o procesu přípravy dostatečně. Většina však říká, že o přípravě nemají dobrý přehled a informovaní jsou velmi málo.

„Právě si myslím, že rodiče obecně neví co se dělá u zápisu, nebo jak je připravují na tu školu.” (M7)

„Nás teď čeká zápis do 1. třídy. My se na to nepřípravili, protože my nevíme, co tam bude, učitelka nám k tomu neříkala nic. Nic nevím. Nevím, jak zápisy probíhají, učitelky vůbec nic nezmiňovali a u nás to bude takové vabank.” (M6)

„...takže ja su spokojená. A i se mnou probírali co se týče odkladu. Takže já všechny informace, co potřebuju od nich mám.” (M2)

5.2 Příprava jako úkol školství

Tato kapitola odkrývá postoje rodičů k přípravě, jejich pohled na přípravu ze strany mateřské školy a názory na kvalitu spolupráce školy a rodiny ve stránce přípravy. Oblast příprava jako úkol školství je v interakci s oblastí intuitivně strategicky, jelikož postoje rodičů k přípravě i pohled na kvalitu spolupráce a příprava realizovaná v mateřské škole ve velké míře ovlivňuje průběh přípravy v rodinném prostředí.

5.2.1 Postoj rodičů k přípravě

Z výzkumných zjištění vychází, že se postoje rodičů k přípravě v rodinném prostředí ne vždy shodují. Většina z nich ale domácí přípravu vnímá jako důležitou součást celého procesu přípravy dítěte na vstup do základní školy. Zároveň ji však berou jako jejich úkol, který by měli plnit, jelikož se to od nich očekává. Toto tvrzení vystihuje rodič, který uvádí: *„Ted' jak už chodí do třídy předškoláků, tak musíme dělat i doma. Zaprvé máme občas zadané cvičení na doma a taky když mu něco nejde, tak se na to musíme zaměřit pak doma.“* (M10)

Rodiče si uvědomují, že přestup na základní školu je velkou změnou nejen pro dítě, ale také pro chod celé rodiny. Proto by dle jejich slov měla příprava probíhat tak, aby bylo dítě co nejlépe na tuto změnu připraveno a následně zvládlo přestup a adaptaci na základní školu bez větších problémů. Jak uvádí jedna z respondentek: *„...nechci podcenit tu situaci a raději mu budu věnovat tu hodinu denně, aby se někam posunul. Ať je takový jako... ať není z toho vytřeštěný v první třídě a nemá tam pak nějaké problémy.“* (M6)

Jak již bylo zmíněno, příprava v rodinném prostředí je rodiči brána jako nezbytnost, která k procesu vstupu do ZŠ patří. Jeden ze zmiňovaných důvodů, který vede rodiče k přesvědčení, že se doma s dětmi musí připravovat, je nedostatečný čas věnovaný přípravě v prostředí mateřské školy. Dle rodičů čas, který dítě tráví v mateřské škole přípravou není dostatečný. Přípravu v rodinném prostředí tak vnímají jako čas, kdy se dohání to, co se v mateřské škole nestíhá. Proto zaujímají takový postoj, že je nutné vést děti k zvládnání nově přichozích požadavků i v rodinném prostředí.

„Už to není jenom hraní, ale jo, ted' si jít sednout a hodinu něco dělat, prostě už to není jenom hraní, ale soustřed' se na něco. Takže to беру tak, že je důležité připravovat se i doma.“ (M6)

„Tak musíme, protože mu nejde všechno. Učitelka si všimla, že má s některýma věcmi problém, ale nemůžou se zaměřovat jenom na to, když tam dělají pokaždé jiné aktivity,

zaměřené na něco jiného. Není tam na to čas, takže to, co je potřeba s ním procvičujem doma.” (M10)

Často zmiňovanou motivací k zaujetí postoje brát domácí přípravu poctivě a zodpovědně, byla potřeba chránit dítě. Ta má dle rodičů souvislost s obavami z přestupu dítěte na základní školu. Snahou dítě co nejlépe na přestup do základní školy připravit, mohou dle jejich slov předejít negativním zkušenostem a zážitkům, které by v případě nedostatečné přípravy mohly nastat. Nejlépe toto tvrzení vystihuje matka, která říká: *„Když to necháme tak a nepostaráme se o to, aby mu to všechno šlo, nebudem se doma připravovat, tak mu vědomě můžeme ublížit. A to bych nechtěla. Tak my to řešíme doma proto, abychom toho malého ochránili, abychom mu nějak neublížili.*” (M4)

„Děláme to, aby netrpěl v té škole ani při tom nástupu.” (M3)

Příprava je dle slov rodičů nejefektivnější pro dítě v případě, že je vede škola i rodina stejným způsobem ke stejnému cíli. V některých případech rodiče ovšem zmiňují i situace, kdy by se doma se svými dětmi připravovat chtěli, ale není jim to doporučováno ze strany mateřské školy. To nejlépe vystihují tyto odpovědi participantek: *„Bylo nám řečeno, že je to s ním nemáme dělat, že ty děti nemáme přetěžovat. Ale stejně s ní doma děláme, jsme tak zvyklí.”* (M2)

„Když se dohodneme, co musí zvládnout a budeme chtít a budeme na tom pracovat, tak to pak má smysl. A ne že my zjistíme, že ho učíme já nevím, třeba počítat takto a ve školce mu to přitom říkají úplně jinak.” (M1)

Rodiče se shodují, že právě i z důvodu toho, aby byla příprava co nejefektivnější, je v nejlepším zájmu dítěte, aby oni i škola zaujímalí k přípravě stejný postoj. Proto mají být jednotné nejen požadavky kladené na dítě, ale také vzájemné očekávání rodiny od školy a školy od rodiny. Jak uvádí respondentky: *„Jako určitě by to doma nemělo jít proti tomu, co po nich chtěou ve školce.”* (M4)

„Nemůžeme mu my říct toto a oni potom zase něco jináčího.” (M7)

„Hlavně, ať se ti rodiče doplňují s tou školkou.” (M5)

V našem výzkumu se objevil také postoj rodičů vypovídající o tom, že by příprava na vstup do základní školy měla probíhat pouze v mateřské škole. Čas strávený doma pak má být výhradně odpočinkovým, aby nedocházelo k přetěžování dítěte. To nám dokládají tato

tvrzení: „*Má se připravovat ve školce a nikoliv doma. Ta školka má nějak dané, co s nima dělat, tam to stačí.*” (M5)

„*To je všechno v té školce. Aktivita v rámci přípravy se dělají ve školce, my s ním doma nic neděláme.*” (M9)

Rodiče, kteří zaujímají tento postoj přípravu v rodinném prostředí vnímají spíše jako práci navíc a přípravu v mateřské škole považují za dostatečnou. Jak vypověděla matka (M3): „*...akorát je to práce na víc pro nás, když to mají dělat doma.*”

I když se v jistých ohledech postoje k přípravě jednotlivých rodičů liší, všichni rodiče se shodují, že domácí příprava je pouze jakýmsi doplňkem přípravy realizované v mateřské škole. Všichni zastávají názor, že příprava v mateřské škole je stěžejní. Učitelku mateřské školy berou jako člověka, který nejlíp ví, co proces přípravy obnáší, na co a jakým způsobem děti připravovat. To nám dokládají tyto slova rodičů:

„*Myslím, že všichni to nechávají především na té školce.*” (M7)

„*Tak my vlastně akorát pak procvičujeme to, co oni najedou v té školce.*” (M8)

„*Já to беру tak, že je připravují hlavně v té školce a když jí něco nejde, tak nám paní ředitelka, nebo paní učitelka řekne a my to doma pak procvičujeme.*” (M5)

„*Kdyby něco, tak počítám s tím, že hlavně oni se na to zaměří.*” (M4)

5.2.2 Pohled rodičů na přípravu v MŠ

Průběh přípravy dítěte v mateřské škole je rodiči většinou hodnocen kladně. Jak již bylo výše uvedeno, rodiče považují přípravu realizovanou v mateřské škole za nejdůležitější součást celého procesu. I rodiče, kteří nemají dostatečné informace a přehled o tom, co konkrétně obnáší příprava dětí v MŠ, učitelkám plně důvěřují a zastávají názor, že příprava ze strany školy je důsledná a přístup učitelky je pečlivý a zodpovědný. Nedostatky na přípravě v mateřské škole nespatřují, učitelka je dle jejich slov odborník v této oblasti a ví přesně, co by dítě před nástupem do ZŠ mělo zvládat a jakým způsobem ho k zvládnutí požadavků ZŠ vést. Dostatečnou přípravu ze strany školy očekávají a její zajištění berou jako povinnost učitelek.

„*Učitelka ví nejlíp, co by to dítě mělo zvládat. Takže já jsem fakt ráda, že to je v naší školce takto nastavené.*” (M8)

„Ty učitelky přesně vědí, co oni musí umět, a to s nima jedou. A co se u toho naučí navíc, to je jenom jako plus.“ (M1)

Konkrétně byly nejvíce oceněny aktivity, které si učitelky v rámci přípravy pro děti chystají. Dle slov rodičů jde především o různorodé činnosti, které jsou vzájemně propojené a dovolují dětem rozvíjet se v různých oblastech. Nejlépe to vystihuje matka (M5) která říká: *„Ono je to většinou zaměřené na víc oblastí. Učí se, tvoří, dělají pokusy, je to propojené s aktivitama venku. Tak se mi líbilo, že to mají takto propojené.“*

„Oni rozebírají s těma učitelkama všechno možné, různé aktivity...pak s nima učitelka jede tu přírodu, takže se přiučí něco o přírodě...no a je to pestré.“ (M2)

Většina rodičů sdílí názor, že příprava v MŠ zahrnuje hlavně didakticky zacílené činnosti. Hovoří o přípravě prostřednictvím učiva, přípravu pomocí různých cvičení a procvičování v pracovních sešitech a pracovních listech, realizaci pokusů a projektů, nebo o aktivitách v ranním kruhu. Rodiče oceňují, že aktivity zdokonalují nejen dovednosti a rozšiřují znalosti dítěte, ale také rozvíjí jejich kreativitu, fantazii a smysly.

„Dávají jim nějaké pracovní listy a mají i svoje pracovní sešity. Ted' tam zrovna měli nějaké geometrické tvary, že je vybarvovali, rozřazovali, pak nějaké grafomotorické cvičení a tak.“ (M9)

„Mají matematiku předškoláka, svět předškoláka a nějaké papíry kde přiřazují a pojmenovávají a rozpoznávají... A pak každé ráno si píšou, kdo chybí, děti musí hlásit, pak mají kruh, tak si povídají a pak mají nějaký ten svůj program ve školce. A ti předškoláci sedí ve třídě a mají ty sešity a dělají takové různé věci, kde je to pak hodně zaměřené i na rozvíjení fantazie, jsou kreativní, rozvíjí smysly...“ (M4)

Jako velké plus na přípravě realizované v MŠ vidí rodiče prostředí školy, které dle jejich názoru děti vnímají jako prostředí pracovní. Zmiňují, že v mateřské škole děti bez odmlouvání pracují, učitelky je nemusí do činností v rámci přípravy nutit, a proto má dle jejich slov příprava v MŠ větší efekt než doma, kde jsou děti do jistých úkolů často nuceny.

„Ve školce má na to lepší, takové pracovní prostředí. Tady doma mi řve, že nic dělat nechce a ve školce prý bez problémů a vůbec ji nutit nemusí.“ (M5)

„Ve školce je to lepší, tam mají lepší morálku. Tam mají tu učitelku, mají z ní respekt, všichni dohromady to dělají...“ (M2)

„On je vždycky hned poslechne, protože tam to dělají i ostatní děti.“ (M4)

Také je pozitivně hodnoceno, že jsou děti v době, kdy vypracovávají úkoly v pracovních sešitech, rozdělení od mladších dětí. Tak mají na přípravu děti klid, mohou se plně soustředit a učitelky mají prostor se dětem plně věnovat.

Rodiče se shodují na tom, že učitelky připravují děti na základě požadavků, které na dítě klade jak mateřská, tak i základní škola. Vedou děti k tomu, aby zvládali nově přichozí režim a neměli při vstupu do základní školy problémy. Dle rodičů jde o učení pracovního návyku, vedení k samostatnosti, rozvíjení řečových schopností, dodržování pravidel, respektování autority, nebo udržení pozornosti. Výčet těchto požadavků uvádí například výpověď matky (M3): *„Ve školce je připravují podle toho, co je potřeba umět do základní školy. Takže třeba to dítě musí být soběstačné, musí mít nějaké základy, jako třeba správný úchyt tužky, počítá se s tím, že má z domu dobré vychování, protože musí poslouchat učitelku, musí vědět, kde je levá pravá strana, základní počítání, třeba první písmenko jména umět napsat. Pak aby věděl, kde je vpravo, vlevo, nahoře, dole, kdy se narodil, jak se jmenuje, odkud je, musí být samostatné, zvládat sebeobsluhu, poznávat čísla, písmena, barvy, geometrické tvary, rozdíly, musí hezky vyslovovat, jinak musí chodit na logopedii...”*

V našem výzkumu se objevil i názor, že zvládání všech požadavků, které klade základní škola na dítě nejsou nutné. Participantka uvedla: *„Oni po nich nějaké věci chtějí aby zvládali, ale já to беру tak, že co se naučí teď je dobře, ale když něco nebude zvládat, tak to nevadí, to se kdyžtak doučí na základce.”* (M2)

Neshodu názoru s ostatními rodiči jsme objevili u participantky, která zároveň vykonává profesi učitelky mateřské školy. Zmínila její smíšené pocity z toho, jak podle ní nahlíží rodiče na přípravu realizovanou v mateřské škole. Říká, že rodiče od mateřské školy na jednu stranu očekávají především přípravu dítěte na vstup do ZŠ, zároveň si ale myslí, že si děti ve školce jenom hrají. Zároveň by ocenila, kdyby byly učitelky v přípravě dětí na vstup do ZŠ důkladnější a šly více do hloubky.

„Jinak s těma sešitama pracujou, ale říkám, mělo by to být důkladnější, jít ve všem víc do hloubky a konkrétně asi fakt dohlédnout na ty aktivity na jemnou motoriku, zavazování a tak.” (M7)

„...u nich přetrvává pořád takový ten názor, že si tam s dětmi hrajeme a s těmi předškoláky taky. Takže asi moc neví, co to všechno obnáší ta příprava...i když si myslí, že si ve školce hrají, tak si myslím, že si myslí, že je ta školka připraví. Je to takové rozporuplné, ale to si myslím, že si rodiče myslí.” (M7)

5.2.3 Kvalita spolupráce na přípravě

Spolupráce školy a rodiny na přípravě dítěte na vstup do základní školy je většinou rodičů hodnocena jako nedostatečná. K tomuto přesvědčení je vede hned několik důvodů. Jeden ze zmiňovaných projevů špatné spolupráce je neochota učitelky komunikovat. Z vyjádření rodičů plyne, že je učitelky nemají potřebu při osobním setkání ve škole průběžně informovat o průběhu procesu přípravy. Jak uvádí jedna participantka: „*To já musím sama se dožadovat, to je pak všechno rychle, rychle a stejně není čas to pořádně probrat. Takže bych si musela vyloženě říct, že chci něco pořešit. Ale tam je to trochu za trest, odevzdáte dítě a čau. Učitelky samy nikdy nic, takže nesmíte se nechat odbyt.*” (M1) Pokud k nějaké debatě o přípravě dojde, je to z iniciativy rodičů, nebo je debata iniciována učitelkou pouze z negativních důvodů. Nejčastější důvod ke komunikaci mezi učitelkou a rodiči je problém s dítětem. Dle jejich slov je to ale v mnoha případech jediná situace, kdy chtějí učitelky o přípravě komunikovat. Z jejich odpovědí lze usoudit, že by ocenili informace i o tom, co dítě dobře zvládá a jaké dělá pokroky. To nejlépe vystihují tato tvrzení:

„*Jenom když je problém, tak se hlásí. Mohli by taky za něco pochválit, co mu jde a co mu nešlo a už mu třeba jde...*” (M7)

„*Akorát se mnou komunikují, když je problém, když třeba je jakože nějak extra divoký, nebo se pere s nějakými kluky, nebo když něco nechce nebo neumí dělat. Tak až potom teprve se mnou komunikují. Ale jinak je to dobrý den a na shledanou. Takže ta komunikace, když už teda nějaká je, tak minimální. A je to osobní kontakt. No a když jsou nějaké stížnosti, tak se ozvou ale jinak ne.*”

Neochotu učitelky spolupracovat rodiče odůvodňují i nedostatkem času, který učitelka ke komunikaci s nimi má. Proto hovoří o stylu komunikace učitelky při osobním setkání jako o velmi stručném, strohém, a odbytém.

„*Když chci něco vědět, tak se zeptám, kdy na mě budou mít čas. Protože jinak nemají nikdy čas, to si vezmou Peťu ve dveřích a tím to končí.*” (M6)

Rodiče shledávají obtížné se školou spolupracovat ve chvílích, kdy se jejich názory liší od názorů učitelky. Učitelka vidí dle jejich slov dítě jinýma očima, jiný může být i postoj k přípravě v rodinném prostředí a poté dochází k neshodám. Někteří rodiče uvedli, že to je mnohdy důvod k tomu, proč ztrácí zájem spolupracovat. To vystihuje výpověď matky: „*Jsem jim právě říkala, že počítáme, a to učitelka mi akorát řekla, že je to zbytečné, že to mají dělat ve školce. Tak jako to mi přišlo akorát trochu blbě, protože místo toho, aby mi*

řekla jakože super, že je k něčemu vedu, tak mi vlastně řekla že to nemám dělat. Ale já myslím, že je lepší když to umí, než se na to vykašlat, takže v tomhle si tak trochu jedem svoje.” (M8)

V našem výzkumu se objevilo tvrzení, že neshody názorů mezi učitelkou a rodiči nejsou překvapením, jelikož se v některých případech vzájemně neshodnou ani učitelky pracující v jedné třídě. To dle slov rodičů zabraňuje zorientování se ve správném postupu procesu přípravy.

„Jedná nám řekne trénujte poznávání hodin a druhá řekne že v žádném případě, že je to velice brzo. Tak si pak vyberte. Jak si to mám asi přebrat, když ani ony se neshodnou.” (M3)

Dále v rámci spolupráce na přípravě hovoří i o rozhodnutí učitelek zadávat dětem domácí úkoly. Plnění úkolů vnímají jako povinné a zároveň si uvědomují, že se od nich očekává, že budou vypracovávat úkoly spolu s dětmi. Posléze jim ale chybí zpětná vazba učitelek. Rodiče zastávají názor, že pokud se od nich očekává vypracovávání úkolů, od učitelek pak oni očekávají nejen jejich kontrolu, ale také na základě správnosti vypracování i průběžné informování rodičů o pokroku dítěte, popřípadě poskytování informací o tom, s jakou oblastí má dítě problém a na co je potřeba se zaměřit. Absence zpětné vazby na vypracované úkoly pak mnoho rodičů popisuje velkou demotivací úkoly vypracovávat.

„Jako myslím si, že se pak podívají, co jsme s ním udělali a co ne. Co tam jako má vyplněné. Ale jako ještě nám na to nikdy nic neřekli, odezva žádná... Že by mi pak na základě toho učitelka řekla: trénujte to, to a to. Nebo bylo by dobré, kdybyste s ním toto dělala, nebo pojďme spolu zapracovat na tomhle, nějaké prostě rady, ne.” (M10)

„Jestli to kontrolovaly učitelky, to vůbec nevím, nikdo se o tom se mnou nebavil. Tak to je pak trochu zbytečné.” (M8)

Nejčastějším očekáváním rodičů od učitelek v oblasti spolupráce na přípravě je předávání dostatečného množství informací o požadavcích k zápisu do první třídy. V souvislosti s tím někteří rodiče zmiňují, že ztrácí potřebu spolupracovat na přípravě ve chvíli, kdy se jim vyjasní otázky ohledně toho, co jejich dítě musí před vstupem do základní školy zvládat. Poté dle jejich slov pro spolupráci není dostatečný důvod. V souvislosti s tím byly zmiňovány seznamy požadavků k zápisu do první třídy, které rodiče dostali od učitelek mateřských škol.

„No, když jsme dostali papír s tím, co by ještě měly umět nebo zvládat děti co by chtěly nastoupit do té první třídy a s čím máme jak pracovat, tak to vlastně vyřešilo moje otázky co a jak. Takže tam nebyl důvod je nějak kontaktovat a učitelka se sama od sebe nehlásí k tomu.“ (M2)

„Já osobně беру jako hlavní to, abychom ho včas zvládli naučit to, co je potřeba umět k zápisu, takže potřebuju vědět, co tam všechno bude a jak ten zápis probíhá.“ (M9)

Někteří rodiče hovoří o úplné absenci spolupráce. Dle jejich slov na přípravě se školou nespolupracují, negativně vnímají styl komunikace i množství a detailnost předávaných informací o pokroku jejich dětí ze strany školy.

„...takže ohledně přípravy nespolupracujeme, tam je to nulové úplně.“ (M3)

„...ani nějakou spolupráci v rámci školy a rodiny nevidím... Nic o přípravě. Všechno je to dobrý den Honzíku, maminka Honzíku, sbal se a na shledanou.“ (M6)

„Nevím o tom, že bychom spolupracovali“ (M9)

Jen velmi malá část rodičů hodnotí spolupráci jako dostatečnou. Dle jejich názoru je spolupráce je zejména iniciativou školy, rodiče mají dobrý přehled o tom, co a jak děti ve škole v rámci přípravy na vstup do ZŠ dělají. Rodiče zastávající tento názor zmiňují individuální konzultace, na které si je škola zve a kde je prostor detailně informace o přípravě jejich dítěte probrat. To nejlépe vystihuje matka (M5): *„My máme ve školce individuální konzultace, každý vlastně rodič předškoláčka má individuální konzultaci, takže já jsem v lednu měla s paní učitelkou takový pohovor. To bylo asi hodinu a půl ... a tam už právě mi paní ředitelka říkala, kde dcera vyniká, kde je průměr a kde by potřebovala zabrat.“*

„Oni jsou sami aktivní, je to tak 50 na 50 bych řekla. Když mě něco zajímá, tak jim řeknu a oni se podělí, a naopak oni taky se nebojí s něčím přijít. Když je problém, tak při vyzvedávání mi většinou řeknou.“ (M5)

„Každý vlastně měsíc si můžem domluvit, kdy chceme probrat takový jako měsíční...takové nové informace co se staly za ten měsíc.“ (M8)

Rodiče považují za důležité spolupracovat na přípravě proto, že sami nemají dostatečné informace a přehled o tom, co by dítě mělo umět a zvládat a přisun těchto informací očekávají od školy. Taky chtějí v případě problému dítěte stihnout včas zareagovat a problém ještě před nástupem do ZŠ vyřešit. Největší motivací rodičů spolupracovat na přípravě je vidina bezproblémového přestupu dítěte do ZŠ a vyhnutí se odkladu školní

docházky. To nejlépe vystihuje matka (M4): „*Jako ten rodič to nemusí vždycky vidět tak jak to je, nebo to moc neřeší, ta učitelka přece jenom ví, co a jak. A taky naopak, jako učitelka ať říká rodičům, co je potřeba a i rodiče můžou učitelce říct čeho si u svého dítěte všimli, co se jim jako moc nezdá a tak. No a ještě taky aby třeba rodiče nepletli děti, když jim budou něco vysvětlovat jinak než ve školce, nebo je něco učit jinak, nebo tak. Prostě aby se doplňovali a ne aby každý jel svoje a ty děti v tom pak měly guláš. Aby to dítě pak mohlo nastoupit do školy.*”

6 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Pro praktickou část práce jsme zvolili výzkumné šetření kvalitativního charakteru. Hlavním výzkumným cílem bylo objasnit, jak probíhá příprava dítěte na vstup do základní školy v rodinném prostředí. Data byla získána prostřednictvím polostrukturovaných interview s rodiči dětí předškolního věku. Následně byla provedena analýza získaných dat technikou otevřeného kódování, došlo k vytvoření 8 kategorií a závěrem byla data interpretována pomocí techniky vyložení karet.

Výsledky výzkumného šetření a odpovědi na výzkumné otázky si v následujících odstavcích souhrnně zodpovíme.

Hlavní výzkumná otázka zní: **Jak probíhá příprava dítěte na vstup do základní školy v rodinném prostředí?** Z našeho výzkumného šetření vyšlo najevo, že se při procesu přípravy v rodinném prostředí rodiče řídí pocitem potřeby dítěte na vstup do základní školy připravovat za účelem bezproblémového přechodu do ZŠ. Vzhledem k tomu, že nemají přesné informace o tom, jak by příprava v rodinném prostředí měla probíhat, jejich postupy se řídí intuicí, a to vše realizují v nejlepším zájmu dítěte. Rodiče připravují děti ke vstupu do základní školy na základně požadavků, které na dítě klade mateřská i základní škola. Dále podřizují průběh přípravy na základě individuálních potřeb dítěte, jeho zájmů, oblastí, které dítěti působí potíže a na základě předešlých zkušeností s přípravou, které již mají díky jejich staršímu dítěti. K průběhu přípravy v rodinném prostředí patří i proces shromažďování informací o přípravě. Největší vliv na volbu postupů i konkrétních činností mají právě informace, které rodiče o procesu přípravy získají, tedy i na základě toho, jak se v oblasti přípravy orientují. Předávání informací rodiče očekávají přímo od učitelek mateřské školy při osobním kontaktu. V tomto ohledu nejsou rodiče ve všech případech spokojeni, a tak si informace sbírají z různých komunikačních prostředků školy. Přístup k informacím, které škola poskytuje na stránkách školy, facebookové stránce školy, nebo nástěnce rodiče hodnotí kladně. Sbíráni informací se týká i přípravy dítěte v mateřské škole, jelikož to, jak si dítě v mateřské škole vede, co mu dělá problémy, nebo v čem vyniká, velmi ovlivňuje průběh přípravy v rodinném prostředí.

Kašćák & Betáková (2014) realizovali výzkum, ve kterém se zabývali přípravou dětí na vstup do základní školy zajišťovanou rodiči s různými stupni vzdělání. Z výsledků jejich výzkumu vyplývá, že matky bez maturity mají omezený přístup k informacím o přípravě, zodpovědnost za přípravu dítěte přenášejí na školu a připravují děti především

prostřednictvím pracovních sešitů, skrze které získávají představu o požadavcích školy. Matky s maturitou uváděly, že dětem často asistují při činnostech přípravy a opírají se o požadavky školy. Matky s vysokoškolským vzděláním zdůrazňovali významnost dobrého vztahu školy a rodiny, v rámci přípravy se zaměřují na celkový rozvoj dítěte ve všech oblastech a zaměřují se i na úspěšnost dítěte v prostředí školy. V našem výzkumu se výrazné odlišnosti mezi volenými postupy, výběry aktivit přípravy či postoji k přípravě, v závislosti na dosaženém vzdělání rodičů neobjevily.

Zjištění v rámci první, dílčí výzkumné otázky ve znění: ***Jak je zajišťována příprava dítěte na vstup do základní školy ze strany rodičů?*** odhalují, že přípravu v rodinném prostředí považují rodiče za důležitou součást procesu a zároveň ji vnímají jako jejich úkol. Za neefektivnější rodiče považují přípravu prostřednictvím pracovních sešitů a pracovních listů. Věří, že tento způsob nejlépe učí dítě pracovnímu návyku a nejlépe jej připravuje na každodenní režim základní školy. Zdůrazňována je důležitost včasného zahájení přípravy a tím i na zaopatření dostatečného času na vyřešení případných problémů. Dále se příprava dle rodičů vyznačuje, pozvolným tempem a trpělivým a vytrvalým přístupem z jejich strany. Názory rodičů se rozdělují v otázce, zda děti do pravidelného vypracovávání pracovních sešitů a listů nutit, či nikoliv. Jedna část rodičů zastává názor, že pokud bude rodič vytrvalý a dítě bude k pravidelným činnostem přípravy vést, dítě si na tento režim zvykne. Druhá část hovoří o tom, že pokud je dítě do vypracování pracovních sešitů nuceno, není příprava efektivní. Proces přípravy doplňuje také využívání faktorů, které pozitivně působí v rámci přípravy v rodinném prostředí na dítě. Jedná se například o vliv a pomoc staršího sourozence, poskytnutí kontaktu s vrstevníky i s mladšími dětmi, což dítě rozvíjí v oblasti komunikačních dovedností i v navazování sociálních vztahů, zajištění důkladné výchovy nebo využívání různých způsobů motivace ke vstupu do ZŠ.

Pouze malá část rodičů považuje přípravu v rodinném prostředí jako práci navíc a zastávají názor, že se má dítě připravovat výhradně v mateřské škole.

Druhá, dílčí výzkumná otázka ve znění: ***Jak je podle rodičů příprava dítěte na vstup do základní školy zajišťována ze strany MŠ?*** byla stanovena na základě předpokladu, že příprava v mateřské škole ve velké míře ovlivňuje přípravu domácí.

V záležitosti přípravy dítěte na vstup do základní školy rodiče plně důvěřují učitelkám mateřské školy. Učitelku považují za odborníka v této oblasti a přípravu zajišťovanou mateřskou školou tudíž berou jako nejdůležitější součást celého procesu. Rodiče se shodují,

že příprava v MŠ probíhá zejména prostřednictvím didakticky zacílených činností a její průběh se řídí dle požadavků základní školy. Přípravu v rodinném prostředí považují za doplněk přípravy v mateřské škole a její průběh se inspirovuje přípravou v MŠ. Realizaci důsledné přípravy na základě požadavků ZŠ považují rodiče za povinnost učitelek. Je oceňována rozmanitost a propojenost aktivit, které si učitelky připravují a díky kterým se dítě může rozvíjet v různých oblastech. Příprava v MŠ je rodiči hodnocena jako efektivní díky vlivu autority učitelky a prostředí, které na děti působí jako prostředí pracovní.

Největším očekáváním rodičů od mateřské školy je právě příprava dítěte na vstup do ZŠ. S tím se ztotožňuje Majerčíková (2017), která zmiňuje, že jedním z největších očekávání od mateřské školy, jako instituce předškolního vzdělávání, je příprava dětí na vstup do základní školy. Z výsledků výzkumu Pickové (2017), ve kterém zjišťovala názory rodičů na úlohu předškolního vzdělávání, můžeme vyzorovat, že ne všichni rodiče připisují mateřským školám vzdělávací roli. Zjištění jejího výzkumu ukazují, že někteří rodiče považují mateřskou školu pouze za místo, kde se hlídají děti v době, kdy jsou jejich rodiče v práci.

Zjištění, v rámci třetí dílčí výzkumné otázky ve znění: *Jaká je spolupráce s MŠ na přípravě dítěte na vstup do základní školy z pohledu rodiče?* odkrývají, že velká část rodičů hodnotí spolupráci jako nedostatečnou, nebo hovoří o její úplné absenci. Z odpovědí rodičů vychází, že zájem o spolupráci mají, ale setkávají se s neochotou učitelek o procesu přípravy komunikovat, nedostatkem času pro komunikaci, nebo neshodou názorů s učitelkami. V rámci spolupráce zmiňují i domácí úkoly, které učitelky dětem zadávají, ovšem rodičům ve většině případů chybí zpětná vazba učitelek a tím pádem se jim nedostávají informace o pokroku dítěte. Největším očekáváním rodičů od školy v rámci spolupráce je předávání informací o požadavcích k zápisu a ke vstupu do první třídy. Získávání těchto informací bývá největší motivací rodičů ke spolupráci. Někteří rodiče uvádí, že jakmile tyto informace získají, důvod k další spolupráci se vytrácí. Pouze malá část rodičů je se spoluprací mezi školou a rodinou v oblasti přípravy spokojena. Tito rodiče zmiňují, že se každý měsíc setkávají s učitelkou na individuálních konzultacích, kde jsou jim předány všechny informace o průběhu přípravy v MŠ a také doporučení k průběhu přípravy dítěte v rodinném prostředí.

6.1 Limity výzkumného šetření

Je důležité zmínit, že v rámci realizace výzkumného šetření spatřujeme i jeho limity. Prvním a z našeho pohledu největším limitem je nezkušenost výzkumníka. Chybějící předešlá

zkušenost s realizací výzkumného šetření mohla mít vliv na proces sběru, analýzy i interpretace dat. Dalším limitem sledujeme fakt, že byly interview realizovány přes aplikaci Skype. I přesto, že jsme se snažili nevýhody komunikace přes videohovor eliminovat, osobní kontakt dle našeho názoru nelze zcela vynahradit. Z naší strany tak mohlo dojít k přehlédnutí detailů, které jsou v rámci osobního kontaktu zřetelnější (například neverbální komunikace participanta). Ze strany rodičů mohla být participace na výzkumu prostřednictvím videohovoru první zkušeností, díky tomu se mohli cítit nekomfortně či být nervózní, a to mohlo způsobit ovlivnění jejich odpovědí. V neposlední řadě limitem výzkumu sledujeme chybějící mužský element v našem výzkumném vzorku.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Z výsledků výzkumu nám vyplývá, že nejvíce směrodatné pro průběh přípravy v rodinném prostředí jsou informace, které rodiče v této oblasti mají. Na základě informací zprostředkované školou rodiče podřizují průběh přípravy v rodinném prostředí a čerpají z nich inspiraci pro volbu postupů i konkrétních aktivit v rámci domácí přípravy. Rodiče však vlastní informovanost hodnotí jako nedostatečnou, z jejich odpovědí lze usoudit, že nemají dobrý přehled o tom, co všechno příprava na vstup do základní školy zahrnuje ani co přesně zahrnuje spolupráce na přípravě mezi školou a rodinou. Toto domnění vyvozujeme z rozporuplných odpovědí některých rodičů. Například i rodiče, kteří hodnotí zajišťování přípravy dítěte na vstup do ZŠ ze strany mateřské školy i předávání informací školou a celkovou komunikaci s učitelkou velmi kladně, přesto hovoří o absenci spolupráce na přípravě.

Proto, aby rodina i škola zaujímali k přípravě stejný postoj, je potřeba, aby obě strany měly jasné informace o tom, co od sebe navzájem požadují. Důležitým prvním krokem je tedy dle našeho názoru vyjasnění vzájemných očekávání. Z toho důvodu by bylo efektivní na začátku školního roku uspořádat schůzku s rodiči, na které by se mohly probrat všechny náležitosti přípravy ze strany školy, ze strany rodiny i náležitosti jejich vzájemné spolupráce. Na této schůzce by se mohla rodičům předat brožura s přehledem informací o tom, co všechno proces přípravy dítěte na vstup do ZŠ obnáší a jaké povinnosti v rámci tohoto procesu obě strany mají. Tento přehled by měl také obsahovat informace o tom, jak přípravu plánuje zajišťovat mateřská škola a sdělovat informace o tom, jaké jsou kladeny požadavky na dítě k zápisu i pro úspěšný vstup do první třídy. V neposlední řadě by měly být obsahem návrhy činností, které mohou rodiče s dětmi v rámci domácí přípravy realizovat.

Vzhledem k tomu, že v průběhu přípravy může dojít ke komplikacím, bylo by dle našeho názoru vhodné pořádat pravidelné třídní schůzky, nebo se domlouvat na individuálních setkání s rodiči dle časových možností obou stran.

Učitelkám mateřských škol doporučujeme pravidelně komunikovat s rodiči o přípravě, zajímat se o informace spojené s přípravou v rodinném prostředí, v případě neshody názorů hledat kompromisy a důkladně informovat rodiče o dění ve škole, jelikož z našich výsledků plyne, že rodiče o tyto informace zájem mají.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala participaci rodičů na přípravě dítěte na vstup do základní školy. Teoretická část přibližovala proces vstupu dítěte do základní školy, který s sebou přináší mnoho změn pro dítě i jeho rodinu. Proto, aby mohlo dítě nastoupit do základní školy, musí se zúčastnit zápisu do první třídy. Přihlásit dítě k zápisu je povinností rodiče. Po úspěšném vstupu do základní školy prochází dítě adaptačním procesem, který rodiče mohou ulehčit, zejména včasné zahájenou přípravou a pozitivním přístupem.

V druhé kapitole teoretické části jsme definovali pojmy školní zralost a připravenost a analyzovali jsme kritéria školní zralosti. Jelikož je školní zralost a připravenost úzce spjata s vývojem osobnosti dítěte, tato kapitola nám představila změny, kterými dítě prochází před nástupem do školy po stránce tělesného, kognitivního i emocionálního vývoje.

Ve třetí kapitole jsme se zabývali vztahem školy a rodiny, jejich spoluprací a rolí rodiče, jelikož konzistentní prostředí školy a rodiny a jejich dobrý vztah pozitivně ovlivňují výsledky dítěte ve škole. Participace rodičů na přípravě působí kladně na přístup dítěte ke škole a podporuje jeho motivaci k učení.

Pro bližší prozkoumání této problematiky jsme se na základě teoretické části práce rozhodli pro realizaci výzkumného šetření. Praktická část uvedla kvalitativně orientovaný výzkum. Sběr dat proběhl prostřednictvím polostrukturovaných interview s rodiči dětí předškolního věku. Výzkumným vzorkem bylo 10 rodičů, jejichž děti v letošním roce nastupují do základní školy.

Hlavním cílem výzkumu bylo objasnit, jak probíhá příprava dítěte na vstup do základní školy v rodinném prostředí. Ze získaných dat jsme pomocí otevřeného kódování vytvořili 8 kategorií, které vychází ze 2 zaštiťujících oblastí.

Z první oblasti Intuitivně strategicky vyplynulo, že se rodiče ve velké míře řídí pocitem nutnosti dítě učít, rozvíjet a připravovat na vstup do základní školy a jelikož nemají přesné instrukce k tomu, jak děti v rodinném prostředí připravovat, intuitivně přizpůsobují proces domácí přípravy tak, aby byl v nejlepším zájmu dítěte. Kategorie této oblasti odkryly, že rodiče podřizují průběh přípravy na základě potřeb a zájmů dítěte, oblastem, které jsou pro dítě problematické, na základě požadavků školy a na také dle předešlých zkušeností s přípravou, které již mají díky jejich staršímu dítěti. Příprava v rodinném prostředí je konkrétně zajišťovaná především vypracováváním pracovních sešitů, pracovních listů a plněním domácích úkolů. Z druhé oblasti Příprava jako úkol školství vyplynulo, že rodiče

za hlavní část procesu přípravy považují přípravu realizovanou v mateřské škole, kde dle jejich názorů učitelky připravují děti především prostřednictvím didakticky zacílených činností, přípravu v rodinném prostředí považují za důležitý doplněk přípravy v mateřské škole a spolupráci na přípravě hodnotí jako nedostatečnou zejména kvůli nedostatečnému předávání informací o přípravě dítěte.

Limity výzkumu jsme shledali v realizaci interview přes aplikaci Skype, v absenci mužského zastoupení participantů a v první zkušenosti výzkumníka s realizací výzkumu.

Na základě výsledných zjištění bylo sepsáno doporučení pro praxi, které by mělo vést ke zlepšení nízké informovanosti rodičů v oblasti přípravy dítěte na vstup do ZŠ, jež je dle našich výsledků klíčovou komplikací pro celkový proces přípravy a jeho náležitostí.

Cíle bakalářské práce byly dle našeho názoru splněny a pevně věříme, že náhled rodičů na přípravu dítěte v rodinném prostředí přinese užitečné informace do praxe učitelek mateřských škol.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Bednářová, J., & Šmardová, V. (2011). *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press.
2. Besi, M. & Sakellariou, M. (2019). Teachers' Views on the Participation of Parents in the Transition of their Children from Kindergarten to Primary School. *Behavioral Sciences*, 9(124), 1-12.
https://www.researchgate.net/publication/337451286_Teachers'_Views_on_the_Participation_of_Parents_in_the_Transition_of_their_Children_from_Kindergarten_to_Primary_School
3. Dockett, S., Griebel, W., & Perry, B. (2017). *Families and Transition to School*. Cham: Springer.
4. Gabura, J. (2012). *Teória rodiny a proces práce s rodinou*. Bratislava: Iris.
5. Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
6. Kaščák, O., & Betáková, E. (2014). Vzdelávanie a školovanie v ranom veku v sociálne diferencovanej perspektíve matiek. *Sociológia*, 46(1), 5–24.
<https://www.sav.sk/journals/uploads/02200957Kascak%20-%20zalomena%20OK.pdf>
7. Kořátková, S. (2008). Širší kontext výchovy předškolního dítěte v České republice. *Pedagogická orientace*, 18(3), 38-52.
<https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1188/913>
8. Kořátková, S. (2014). *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet* (2. rozšířené a aktualizované vydání). Praha: Grada.
9. Majerčíková, J. (2011). Rodina a její důvera k škole. *Pedagogika.sk*, 2(1), 9-27.
<http://www.casopispedagogika.sk/rocnik-2/cislo-1/Majercikova.pdf>
10. Majerčíková, J. (2012). *Rodina s předškolákem: Výskum rodín s deťmi predškolského veku*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/27481/Rodina_s_predskolakom.pdf?sequence=1&isAllowed=n

11. Majerčíková, J. (2015). Sporné aspekty úzkých vztahov rodiny a školy na začiatku vzdelávania. *Studia paedagogica*, 20(1), 29-44. <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18975/15031>
12. Majerčíková, J. (2015). *Od začátečníka k mentorovi (podpůrné strategie vzdělávání učitelů ve Zlínském regionu): Strategie školy při rozvíjení spolupráce s rodiči, studijní opora* [Projekt Fondu vzdělávací politiky MŠMT]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií.
13. Majerčíková, J. (2017). Odklady povinné školní docházky v perspektivě učitelk mateřských škol. *Orbis scholae*, 11(1), 9-30. https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/488761/mod_resource/content/2/Majer%C4%8D%C3%ADkov%C3%A1_2017.pdf
14. Matýsková, D. (2005). Škola očima učitelů a rodičů: Spolupráce rodiny a školy z pohledu rodičů a učitelů. *Pedagogická orientace*, 15(1), 27-36. <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1388/1025>
15. Mendecka, G. (2005). Rodiče nebo učitel: Spor o vedoucí roli ve výchově. *Pedagogická orientace*, 15(1), 46-51. <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1390/1027>
16. Možný, I. (2002). *Sociologie rodiny* (2. vydání). Praha: Sociologické nakladatelství.
17. Opravilová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.
18. Otevřelová, H. (2016). *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál.
19. Pavlas Martanová, V., & Konůpková, O. (2019). Odlišné světy učitelů a rodičů: Interakce s rodiči jako zdroj stresu učitele. *Pedagogická orientace*, 29(2), 223-242. <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/12379/pdf>
20. Picková, H. (2017). Proč moje děti nechodí do mateřské školy: Přístup rodičů, jejichž rozhodování neomezuje socioekonomické znevýhodnění. *ORBIS SCHOLAE* 11(1), 51-69. <https://doi.org/10.14712/23363177.2017.17>
21. Pohnětalová, Y. (2015). *Vztahy školy a rodiny: případové studie*. Hradec Králové: Gaudeamus.

22. Pospíšilová, R. (2011). Role rodičů v domácí přípravě do školy. *Studia paedagogica*, 16(2), 172-182. <https://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/237/358>
23. Rabušicová, M., Šedřová, K., Trnková, K., & Čiháček, V. (2004). *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita v Brně.
24. Smetáčková, I. (2011). Škola jako téma rozhovorů mezi dětmi a rodiči. *Studia paedagogica*, 16(2), 10-26. <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18757/14814>
25. Strauss, A. L., & Corbin, J. M. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
26. Svobodová, Z. (2016). Zápis dítěte do první třídy: kritéria, spravedlivost a pohled zákonných zástupců. *Pedagogika*, 66(5), 592-607. <https://ojs.cuni.cz/pedagogika/article/view/308>
27. Škrabánková, J. (2004). Vliv rodinného prostředí na utváření osobnosti. *Pedagogická orientace*, 14(1), 38-43. <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/7943/7203>
28. Šmelová, E. (2005). Předškolní vzdělávání očima rodičovské veřejnosti. *Pedagogická orientace*, 15(1), 52-57. <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1391/1028>
29. Šmelová, E., & Prášilová, M. (2018). *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál.
30. Šmelová, E., Petrová, A., & Suralová, E. (2012). *Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
31. Šulová, L. (2019). *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum.
32. Šulová, L., et al. (2014). *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka*. Praha: Wolters Kluwer.
33. Švaříček, R., & Šedřová, K., et al. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

34. Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Apod. A podobně

M (1-10) Matka (1-10)

MŠ Mateřská škola

ZŠ Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Schéma významových kategorií.....	35
---	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Přehled kategorií a příklady kódů	35
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Ukázka interview

Příloha P II: Informovaný souhlas

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA INTERVIEW

Jak se se svým dítětem připravujete na vstup do základní školy Vy, jako rodič?

Příprava... on už začal teda minulý rok se připravovat. Takže už jenom ten princip toho, že prostě už to není jenom hraní, ale jo teď jsem si jít sednout a hodinu prostě něco dělat a soustřed' se na něco. Beru to tak, že je to důležité se připravovat i doma. Takže my jsme šli o něco dřív, ale on je vlastně je listopadový, takže my jsme začali o rok dřív, takže to navazuje k tomu věku. Takže jo, začali jsme.

Říkáte, že jste šli o rok dřív. Co tím přesně myslíte?

Jo pardon, to jsem zapomněla říct. On šel o rok dřív k těm předškolákům do třídy a je tam už druhým rokem. Že jsme ho vlastně dali o rok dřív to té přípravné třídy, ale nešel z tama rovnou do školy. On je listopadový, takže jemu se to vlastně přehouplo o rok později. Takže on vlastně měl, nebo správně by měl být minulý rok tam ve škole, ale teď vlastně má 6 let, bude mu 7 v listopadu, a ještě je ve školce a bude teprve v září ve škole.

Dokázala byste uvést, jak se konkrétně s dítětem doma připravujete na vstup do základní školy?

Děláme sešity pro předškoláky, počítání, cvičení na uvolnění zápěstí, hledání obrazců, prostě trénovat barvy a takové ty základní věci a takové to procvičování pro předškoláka spíš jako tím učivem. Nebo máme nějaké vzdělávací kartičky doma, děláme to formou hry, ale spíš většinou ty sešity.

Z jakého důvodu volíte právě tyto aktivity?

Tak já moc nevím, co oni v té školce dělají, nic mi neřekli, to je všechno z mojí hlavy. Ale vím, že ve školce mají taky nějaké sešity. Ale nevím vůbec konkrétně co tam mají oni, nevím ani kde oni jsou s tím učivem, mám to takové jako že spíš pojaté podle sebe.

Co všechno podle Vás zahrnuje příprava na vstup do základní školy?

Tak jakože určitě všechny základní ty věci toho dítěte. Tak aby bylo soběstačné, nějaké to slušné vychování, aby mělo dobrou tu výchovu, aby měl nějaké základy, třeba úchyt tužky, základní počítání, třeba své první písmenko jména umět napsat. Nevím, co ještě bych tam zařadila... tak v spíš říkám, takové ty předškolácké věci a pořádně vlastně nevím co bude v té první třídě vědět, s čím tam vlastně přechází, co si z té školky odnáší. Takže nevím jako moc dopředu jsme nebo nejsme v té domácí přípravě, ale myslím si, že nějak nepředbíháme.

Protože nechceme, aby se naučil dopředu něco skrz tu svoji divokost. Aby ho to bavilo, aby ho to zajímalo. Takže kdyby byl trochu dopředu, tak se bojím že by ho to nudilo a že by dělal nepořádek v hodině.

Říkáte, že nevíte, co si Vaše dítě odnáší z mateřské školy. Jakým způsobem komunikujete s učitelkami o přípravě Vašeho dítěte?

Oni nám vůbec nic neříkají, žádné informace. Nic nevím, oni nám ani neříkají ani jako že by třeba řekli, že když je předškolák tak musí to a to. Letos to fakt nevím, když byl covid, tak byly zavřené školky a vím, že minulý rok, jak už chodil do školy s předškoláky... teda do třídy k nim, tak vím, že když už byla teda zavřená školka, tak všichni předškoláci dostali domů úkoly, že jako by byly ve škole. Toto se naučit, toto si procvičujte, to by bylo fajn, v tomhle se posunout... A teď to vůbec nemají, protože školy už jsou otevřené a ten Honza vlastně já nevím co s ním dělat. Teď neřeknou tady máte pracovní sešit a tady máte stránky, které máte udělat. A toto udělejte teď. To tak není, že by řekli udělejte si sešity po stranu 45 na tento týden, protože je nemocný nebo jedno s druhým, ať nezaostává za těmi dalšími dětmi. To vůbec jako neprobíhá a vím, že minulý rok to bylo, že to dávali domů a teď to třeba nedávají a já vlastně tím pádem vůbec nevím, kde oni jsou nebo nejsou. Nás teď čeká zápis do 1. třídy. My se na to nepřipravili, protože my nevíme, co tam bude, učitelka nám k tomu neříkala nic. Nic nevím. Nevím, jak zápisy probíhají, učitelky vůbec nic nezmiňovali a u nás to bude takové vabank. Odklad nezvažujeme, on automaticky šel o rok později protože je listopadový a teď už ne. Teď už má šest let a akorát je divoký on sice vypadá, že nevnímá ale vnímá on je takto chytrý.

Jakým způsobem Vám zadávali zmíněné úkoly?

Na stránkách školky jsme měli úkoly, tam jsme si to měli vytisknout. Anebo když už to nebylo na stránkách školky, tak třeba já jsem došla do práce a měla jsem to od paní učitelky v práci. Že u nás byla stavená v obchodě, kde pracuju. Že to máme vypracovat do tohoto a do tohoto dne. Ale že by mě třeba kontaktovala a řekla mi, že tu budou úkoly, to ne. Jenom mi to poslala do práce a kolegyně mi řekla, že to donesla učitelka abychom to vypracovali. Tak jsem říkala dobré, tak to uděláme. K tomu byl papírek, že to máme udělat a že to máme za dva týdny odevzdat a dát to do schránky základní školy. To souviselo s tím covidem, že vlastně dávali úkoly domů. Nebyly ale pro všechny, jenom pro ty předškoláky. Pro děti, co měly nastoupit do školy. A teď teda nefunguje nic takového.

Jakým způsobem kontrolovali učitelky plnění těchto zadaných úkolů?

Předškoláci to měli povinné, ale Honza tehdy ještě nebyl předškolák on akorát s nimi chodil do té třídy předškoláků, ale předškolák ještě nebyl. Potom ještě další rok zůstával ve školce a proto to jako povinné neměl, ale my jsme to s ním udělali. Jestli to kontrolovaly učitelky, to vůbec nevím, zpětnou vazbu nemáme.

Jaké dovednosti se snažíte u dítěte rozvíjet, abyste mu ulehčili vstup do ZŠ?

V jeho případě se zaměřuju na ruku. Bylo mi řečeno od hodně lidí, od ostatních rodičů, co mají děti ve škole, že je hrozně mrzí, že se nezaměřili víc na cvičení na uvolnění zápěstí. Říkali, že s ním je nutné dělat grafomotorické věci, kroužky a vlnky a tady ty věci. Jakože prvňáčci, jak jsou z toho takoví vyjevení a všechno je pro ně nové – hlavně psaní... že je z toho ruka bolí a že to je prý kolikrát největší problém. Že neumí udržet ruku a neudrží tužku a že si neumí správně chytit tu tužku a že nemají takový ten gryf v tom zápěstí. A že potom není to psaní takové jako by mělo být. Takže s Honzou trénujeme to malování, procvičujeme to zápěstí a jde to poznat. Příitel má osmiletého syna v druhé třídě, nedělal s ním nic, neřešil. A teď to jde poznat Honza má 6 let, je o dva roky mladší. My to s ním trénujeme a nemá problém a je na jeho úrovni, a to už má 8. Jinak trénujeme takové ty klasiky. Vyloženě jaro, léto, podzim, zima. Kdy co je, jaké barvy k tomu patří, co je charakteristické, co je typické pro jaro, co je typické pro zimu. Aby to nepletl, aby když to tak blbě řeknu tam nakreslil jako nebo mi neřekl blbosti, aby prostě mi neříkal, co patří k zimě do jara a naopak. Jo a taky, že ráno je snídaně, na oběd je oběd a na večeri je večere. On je schopný jim totiž říct, že celý den že všechno byla večere. Takže ať už to ví, že kdy bude mít večeri, když to měla být snídaně a takovéto jasno v hlavě.

Spatřujete nějaké překážky v přípravě na vstup do ZŠ?

Už ne, ale byly tam hrozně dlouho. Trvalo, než si na to všechno přišel – proč by měl něco dělat, nějak se připravovat. Tím, jak děti ještě nemají úplně moc jak vyžralý mozek na to, aby pochopili určité věci, tak pro nás je to samozřejmost a on to nechápe. Takže byly velké problémy. Už jenom to, že chtěl jít ven, bylo tam hezky, chtěl stavět sněhuláka a teď vysvětlit si to, že teď už to tak nebude fungovat. Že už to není jenom o tom co on chce, že teď pojd' si udělat toto a potom ano, můžeme něco podniknout. Ale jo tak samozřejmě klasika. Dělal to na truc, že řekl toto kuřátko malovat nebudu, protože se mi nelíbí. Já říkám: tak budeš to dělat celý večer. Mně to je jedno, ale tím pádem se nikam nedostaneme.

Co by Vám usnadnilo proces přípravy dítěte na vstup do ZŠ?

Já nevím mně osobně... nebo mně přijde že nám pomohl jenom ten čas a trpělivost já jsem doopravdy neustoupila. Nechala jsem ho tam u toho sedět i klidně do večera, potom přišel na to, že když si to udělá třeba škaredě, tak že mu to nepomůže, že to budeme dělat, dokud to nebude mít pěkně a dokud se nebude snažit. Tak teď už třeba ví, že když si to fakt udělá hezky a udělá to hned a bez řečí, tak to mám za půl hodiny hotové, má splněné a má celý den pro sebe.

Jakým způsobem by měla probíhat příprava, aby podle vás byla co nejefektivnější?

Já jsem si našla cestu, aby to bylo nejefektivnější. Vlastně to chtělo čas a cvičení toho, nebo naučení toho, aby věděl, že prostě když si to udělá poctivě a pořádně, že to bude mít rychle hotové a zároveň mu to nejvíc dá a pak má ten volný čas pro sebe. Ale opravdu nejvíc ten čas, aby prostě aby si to dítě na to přišlo, že to je vlastně pro jeho dobro a že je potřeba si na to sednout udělat to. A potom má pokoj. Já, kdybych nad ním stála, tak to neudělá nic a já taky nic. Jako tomu to zprotivím a bylo by to o ničem. Říkám nám pomohl jedině ten čas a aby to bylo efektivní, tak vysvětlit tomu dítěti že je to potřeba. U nás to zabralo třeba i dva měsíce tady toho vzdoru, že prostě nechce a nebude a že jde ven a že ho to nezajímá a prostě ne. Takže my jsme tady s tím měli problém. On u těch úkolů udělá 50 tisíc jiných věcí s tužkami, takže třeba jsem se naučila že mu to musí nechat jednu tužku. Takže jsem se naučila způsoby, aby to probíhalo dobře. Takže je to takové náročné. Nevím, říkám, nám pomohl hlavně ten čas a potom vlastně neustoupit a nepovolit.

Jak vaše dítě připravují učitelky mateřské školy na vstup do ZŠ?

To vůbec netuším, protože teď předškoláci mají ve školce sešity pracovní. A nikdo nám nic neříká, tak vůbec nevím, jak mu to tam jde nebo nejde, co probírají vůbec nevím, co do té první třídy on si ponese. Já vůbec nevím třeba do kolika se tam učí počítat. Fakt vůbec nevím, na čem oni pracují. Zkouší s ním mluvit babičky namátkově, od každé si pamatuje něco jiného a já vlastně nevím co on si do té školky nese. Takže informace o tom, co oni v rámci té přípravy dělají ve školce nemám.

Rozumím. Říkáte, že informace o tom, co v rámci přípravy dělají v MŠ nemáte. I přesto se zeptám, dokázala byste říct, co oceňujete na přípravě dítěte na vstup do ZŠ ze strany mateřské školy a v čem vidíte nedostatky?

To vůbec nedokážu říct, protože vůbec nevím, co dělají a ani nějakou spolupráci v rámci školy a rodiny nevidím. Jakože co se týče nějakých třeba jako divadelních vystoupení, nějaké

výlety...Tak tohle všechno je zapsané v kalendáři na stránkách školy, anebo v šatnách na nástěnce a tam máme možnost nahlédnout jaký je program školky a že jim tam třeba jednou za měsíc přijede divadlo, nebo že tam mají kulturní vložku. To je v rámci komunikace všechno, ohledně přípravy nic. Takže jinak jakože takhle ne, pokud tam není nějaká vývěska, že tam má někdo nějaké vši tak nic. Nic o přípravě. Všechno je to dobrý den Honzíku, maminka Honzíku, sbal se a na shledanou.

Jak vnímáte spolupráci mateřské školy s rodiči ohledně přípravy dítěte na vstup do ZŠ?

Já nevím, mně to přijde tak jakoby, že žádná vlastně jako ani není. Že vlastně mi přijde, nebo vlastně mi ani nepřijde, že je předškolák. Přijde mi, že jako by byl furt jenom v té školce a nic se nezměnilo. Nepřipadá mi to, že je ve třídě předškoláků. Jakože nevidím v tom rozdíl oproti tomu, když chodil doposud. Furt jako dítě, co chodí do školky jenom když to tak blbě řeknu na hlídání a teď už je větší už by měl mít nějakou tu zodpovědnost, nějakou... nějaké své úkoly.

Jakým způsobem s vámi učitelka konzultuje to, jak si vaše dítě ve škole vede?

No vůbec. Učitelky vůbec. Akorát vím, že tam měli jednu návštěvu logopedky, nebo teda paní co se věnuje logopedii a tam kdo chtěl, tak se mohl zapsat. Ona by nám pak řekla, na čem je potřeba s ním pracovat. Já jsem tam chtěla Honzu přihlásit abych věděla, jak na tom je. On sice mluví hezky, ale nebyla jsem si jistá, chtěla jsem, aby to bylo všechno v pořádku. Tak jsem si říkala, že když tam ta paní bude, tak by si mohl promluvit s ní. A to vím, že mi akorát bylo řečeno od učitelek, že ne, že mluvení je ok, že ho tam nemám přihlašovat. Že je to všechno akorát prý o tom, jak to má dítě v hlavě uloženo a že Honza to má prý v pohodě a že prý mluví hezky. Že mluví dobře a že ho v tom případě tam ani přihlašovat nemám.

Při jakých příležitostech máte možnost komunikovat s učitelkou o vašem dítěti?

Těch příležitostí moc není. Kdybych potřebovala nějakou radu od nich, tak je možné, že by si na mě udělali čas. Akorát já vím, že kdysi jsme se s paní učitelkou namátkově bavili, že Honza řekl paní učitelce, že jsme koupili papírové hodiny a já jsem řekla, že chceme trénovat ty hodiny. Že bych mu vysvětlila čísla, až by uměl ty čísla, že by třeba mohl poznat čas. Aby věděl, jak dlouho něco dělá, aby u toho neseděl celý den. Tak já vždycky ukazuju na ručičkách: tady je pětka a až ta velká ručička nebude na pětce, ale bude na dvacítce, tak už ti vypršel čas, nebo něco takového. Takže jsme se chtěli bavit o těch hodinách a o těch

číslících, že se v tomto chceme posunout. A to se učitelka netvářila. Neměla nadšený výraz. Zůstala na mě hledět, ať to v žádném případě ani nedělám, že to je velice brzo. Tak jsem říkala: aha no tak nevím no. Tak jsme to vzdali. Takže komunikace mezi mnou a školou velice nijak. Akorát se mnou komunikují, když je problém, když třeba je jakože nějak extra divoký, nebo se pere s nějakými kluky. Tak až potom teprve se mnou komunikují. Ale jinak je to dobrý den a na shledanou. Takže ta komunikace, když už teda nějaká je, tak minimální. A je to osobní kontakt. No a když jsou nějaké stížnosti, tak se ozvou ale jinak ne. Ale je to vyloženě osobní kontakt.

Popište mi důvody, které vedou k potřebě spolupráce s učitelkami v kontextu přípravy dítěte na vstup do ZŠ.

Tak jako v tomhle je to takové těžko. Jsou rodiče známí, kteří mi říkají, že jsem blbá že s ním něco trénuju doma, že se mu nějak věnujeme, že má ještě pořád čas a že to má dělat ve školce a nikoliv doma. A já jsem zase třeba ta, která nechce podcenit tu situaci a raději mu budu věnovat tu hodinu denně aby se někam posunul. Ať je takový jako... ať není z toho vytřeštěný v první třídě a nemá pak nějaké problémy, je to těžko. Já to беру tak, jako že jo, je fajn to dítě nějak zdokonalovat postupně a pomalu a radši se k tomu třikrát vrátit, než na něho tlačit, protože už nestačí další učivo a já nevím co. Lepší, než abych to nechala jenom tak, takže ono je to těžko. Jako myslím si, že by bylo hrozně fajn to aspoň zmínit, že kdo třeba z rodičů bude chtít, tak aby na to a na to brali zřetel. Aby jim jako učitelky poradily, co dělat, nebo co dělat líp. Aby ti rodiče prostě věděli. A kdo nechce, nechce. Ale bylo by fajn, aby prostě třeba učitelky daly nám ty informace. Aby šlo vidět: jo teď děláme cvičení na zápěstí, teď děláme kroužky, děláme to a to, jo teď jsme se třeba naučili počítat do deseti, za dva týdny chceme počítat do 15. A vy dělejte to a to, protože mu to nejde. A bylo by vyřešeno. Bez toho je to prostě na nic. A mně tím pádem nezbyvá nic jiného, než tu přípravu brát zodpovědně. On je fakt divoký.

PŘÍLOHA P II: INFORMOVANÝ SOUHLAS

INFORMOVANÝ SOUHLAS S ÚČASTÍ NA VÝZKUMU

Výzkumné šetření je realizováno pro účely bakalářské práce s názvem **Participace rodičů na přípravě dítěte na vstup do základní školy**

Studentka: Lucie Jelínková

Univerzita: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Obor: Učitelství pro mateřské školy

Cílem tohoto výzkumu je objasnit, jak probíhá příprava dítěte na vstup do základní školy v rodinném prostředí. S Vaším souhlasem proběhne rozhovor, který bude zcela anonymní a bude nahráván na mobilní telefon. Nahrávka slouží pouze pro možnost přepisu rozhovoru do písemné podoby, tudíž nebude nikde zveřejněna. Během rozhovoru máte právo odmítnout odpovědět na kteroukoliv otázku.

Podpisem stvrzuji souhlas s účastí na výzkumu pro účely bakalářské práce s názvem **Participace rodičů na přípravě dítěte na vstup do základní školy**.

Datum: .....

Podpis: .....